

**Združeno peto in šesto periodično poročilo RS
na podlagi Konvencije o otrokovih pravicah
in
poročilo o ukrepih, sprejetih za uveljavitev določb
izbirnih protokolov**

Uvod

1. Na podlagi določbe prvega odstavka 44. člena Konvencije o otrokovih pravicah (v nadaljevanju KOP), katere pogodbenica je Republika Slovenija (RS), na podlagi nasledstva (Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij OZN in konvencij, sprejetih v Mednarodni agenciji za atomsko energijo, Uradni list RS št. 35/92), posreduje RS svoje peto in šesto periodično poročilo o nadaljevanju uresničevanja KOP (v nadaljevanju poročilo).
2. Poročilo je pripravljeno v skladu s Smernicami, ki jih je glede oblike in vsebine poročila sprejel Odbor OZN za otrokove pravice (CRC/C/58/Rev.3; v nadaljevanju Odbor) marca 2015.
3. Poročilo se sklicuje na Sklepne ugotovitve o združenem tretjem in četrtem rednem poročilu RS, ki jih je Odbor na svoji 1815. seji, 14. junija 2013, sprejel. Poročilo zajema obdobje od junija 2013 do januarja 2021. Poročilo vsebuje tudi odgovore na priporočila Odbora v zvezi z Izbirnim protokolom h KOP glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije ter Izbirnim protokolom h KOP glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih.
4. Združeno peto in šesto periodično poročilo je koordiniralo MDDSZ. Pri pripravi so sodelovali: MZZ, MOP, MNZ, MZI, MF, MJU, MP, MIZŠ, MKGP, MZ, MK, MGRT, MORS, UN ter UOIM.

I. Splošni izvedbeni ukrepi (4., 42. in šesti odstavek 44. člena konvencije)

a) Zakonodajni, upravni in drugi ukrepi za uresničitev KOP (4. člen)

Spoštovanje in uresničevanje otrokovih pravic RS uvršča med prednostne naloge. V obdobju 2013-2020 je RS, z namenom udejanjanja prioritet glede otrokovih pravic in na podlagi priporočil Odbora posodobila zakonodajo in sprejela številne strateške in programske dokumente. Najpomembnejši:

- Družinski zakonik (DZ; 2017) po katerem otroci uživajo posebno varstvo in je prinesel izboljšanje položaja otrok;
- Resolucija o družinski politiki 2018–2028 »Vsem družinam prijazna družba« (ReDP18-28; 2018) v okviru katere je določila temeljne cilje in ukrepe na področju družinske politike, s katerimi bomo zagotovili blaginjo otrok in izboljšali kakovost družinskega življenja (Tabela 1);
- novela Zakona o preprečevanju nasilja v družini (ZPND; 2016), ki prinaša večjo zaščito žrtev nasilja v družini, posebej otrok;
- Program za otroke 2020-2025 (PO20-25; 2020), s katerim si država prizadeva dvigniti stopnjo blaginje otrok, zagotoviti vsem otrokom enake možnosti in pravice, okrepiti zaščito in varstvo ter izboljšati možnosti vključevanja in sodelovanja otrok;
- novele Kazenskega zakonika (KZ) na novo opredelijo nekatera kazniva dejanja (zoper spolno nedotakljivost) in zagotavljajo še večjo zaščito otrok.

Te in druge spremembe predpisov ter relevantnih ukrepov so vsebinsko opisane v poglavjih, kamor vsebinsko spadajo.

Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči RS (ReMRSH) daje poudarek tudi otrokovim pravicam; Deklaracija o zunanji politiki RS (2015) med drugim opredeljuje kot prednostno področje zunanje politike RS dejavno zavzemanje za pravice otrok; V Strategiji zunanje politike RS so otrokove pravice vpete v področje delovanja RS v multilateralnih forumih v okviru OZN, Sveta Evrope, OVSE.

MZZ podpira v državah v razvoju tudi projekte, ki naslavljajo otrokove pravice (Tabela 2) in namenja humanitarne prispevke, ki vključujejo pomoč otrokom (Tabela 3).

Resolucija o mednarodnem razvojnem sodelovanju in humanitarni pomoči Republike Slovenije med načeli, ki usmerjajo mednarodno razvojno sodelovanje Republike Slovenije, pomemben poudarek daje pristopu, ki temelji na človekovih pravicah. S tem morajo vsi predlogi projektov vključevati načrt, kako bodo zagotovili spoštovanje pristopa, ki temelji na človekovih pravicah. Med vsebinskimi prednostnimi področji se vsebini enake možnosti in kakovostno izobraževanje posredno navezujeta na spoštovanje pravic otrok. Pri izvajanju mednarodne humanitarne pomoči Resolucija kot prednostna področja eksplicitno navaja, da je pomoč RS po oboroženih spopadih, namenjena v prvi vrsti otrokom; prav tako so otroci prednostna skupina pri aktivnostih zagotavljanja varnosti preskrbe s pitno vodo ter varno, zadostno in ustrezno hrano v okviru ukrepov za zmanjšanje ranljivosti in tveganja za krize, preventivno delovanje ter krepitev odpornosti.

Odgovor na priporočilo št. 81

RS je sprejela ustrezne ukrepe, s katerimi je zagotovila polno uveljavitev priporočil Odbora. V kolikor kakšno od priporočil ni v celoti realizirano, odgovor vsebuje tudi dodatna pojasnila.

Vlada RS, ministrstva in druge relevantne institucije so se seznanili s priporočili Odbora.

Odgovor na priporočilo št. 7

RS je sprejela vse potrebne ukrepe za ureditev problematik, ki jih je Odbor izpostavil v okviru sklepnih ugotovitev drugega rednega poročila po KOP. Problematika je predstavljena v različnih poglavjih, in sicer v okviru odgovorov kamor posamezna tematika vsebinsko spada. Problematika preživnin je predstavljena v odgovorih na priporočila št. 47 a), f) in g) in poglavju VI. E); problematika usklajevanja izvajanja KOP je

predstavljena v odgovoru na priporočilo št. 13 in poglavju I. a; problematika nasilja nad otroki je predstavljena v poglavju V.; problematika trgovine z otroki je predstavljena v odgovorih na priporočila št. 72 a), b), c) in d) ter poglavjih V. b), X. b), d), e), g); problematika razlikovanja je predstavljena v odgovorih na priporočila št. 25, 53 in 65.

Odgovor na priporočilo št. 9

Nacionalna zakonodaja je usklajena z določili KOP. RS je 2017 sprejela DZ, ki ureja zakonsko zvezo, zunajzakonsko skupnost, razmerja med starši in otroki, oblike pomoči države pri težavah partnerskega in družinskega življenja, ukrepe za varstvo koristi otroka ter preživljanje, posvojitev, podelitev starševske skrbi sorodniku, rejništvo in skrbništvo za otroke in odrasle osebe, ki potrebujejo posebno varstvo. S pričetkom uporabe DZ je nehal veljati Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

Odgovor na priporočilo št. 11

Program za otroke in mladino 2006-2016 (POM) je bil leta 2013 posodobljen. Leta 2020 je bil sprejet nov PO20-25 z zavezujočimi akcijskimi načrti (določeni ukrepi, kazalniki, finančna sredstva ter nosilci izvajanja). Za mladostnike je bil sprejet poseben programski dokument (Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2022 (ReNPM13-22)), zato se nov PO osredotoča zgolj na otroke.

Odgovor na priporočilo št. 17

RS spremlja položaj otrok in njihove blaginje: situacijska analiza položaja otrok (2005 in 2015); baza podatkov o otrocih; Indeks blaginje otrok (IBO) in Regijski indeks blaginje otrok (RIBO); Svet RS za otroke in družino.

Odgovor o zbiranju/obdelavi razčlenjenih osebnih podatkov vključen v odgovor na priporočilo št. 59 d).

Odgovor na priporočilo št. 13

Priporočilo Odbora sprejemamo v vednost in proučitev.

Odgovor na priporočilo št. 15

V okviru proračuna ne obstaja posebna postavka za izvajanje KOP in izbirnih protokolov, vendar proračun vključuje postavke po posameznih pravicah (družinski prejemki, prejemki za socialno zaščito, vzgoja in izobraževanje, zdravstvo idr.). Skrbno načrtujemo proračunska sredstva, ki se vežejo na zagotavljanje in izvajanje otrokovih pravic. Pri načrtovanju proračuna sledimo principom pravičnosti, učinkovitosti, vzdržnosti, preglednosti in trajnosti in smo pozorni, da otroci uživajo vse zakonsko določene pravice, smo usmerjeni v zagotavljanje največje koristi otrok, posebej načrtujemo in zagotavljamo sredstva za najbolj ranljive skupine otrok ter hkrati skrbimo, da bo otrokom zagotovljena blaginja.

Namen ukrepa ReDP18-28 - ohranjanje in krepitev dosežene stopnje pravic vezanih na družinsko področje - je zagotoviti, da so ukrepi družinske politike izvzeti iz morebitnih varčevalnih ukrepov.

Slovenija si prizadeva za doseganje visoke ravni kakovosti življenja družin ter zagotavlja varstvo in zaščito vseh družinskih članov (še posebej otrok). Delno država to počne s prispevanjem k stroškom za preživljanje, s skrbjo in varstvom otrok ter podeljevanjem posebnih pravic zaradi starševstva. Namen teh pravic in neposredne finančne podpore družinam je omogočiti staršem kakovostno starševstvo, otrokom pa kakovostno otroštvo, zagotoviti družinam čim ustrežnejše pogoje za življenje, lajšati usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti ter izboljšati življenjske pogoje socialno in ekonomsko šibkejših družin, družin z več otroki, enostarševskih družin in družin z otroki s posebnimi potrebami. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP)

ureja zavarovanje za starševsko varstvo in pravice, ki izhajajo iz tega, družinske prejemke, pogoje in postopek za uveljavljanje posameznih pravic idr. Vsaka pravica/prejemek je urejen posebej in namenjen ureditvi posebnega življenjskega položaja ali predstavlja obliko pomoči družini. Na področju starševskega varstva je Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF) znižal nekatere prejemke oziroma omejil pravice, vendar so se že vse pravice povrnila na izhodišče. V zadnjem obdobju so se nekatere pravice opazno izboljšale. Npr. očetovski dopust se je iz 15 plačanih dni podaljšal na 30 plačanih dni. Prav tako se je očetovski dopust v primeru rojstva več kot enega otroka hkrati podaljšal za 10 dni. S 1. 1. 2021 se je dvignil tudi znesek pomoči ob rojstvu otroka, in sicer iz 280 EUR na 350 EUR. Prav tako se je takrat dvignil starševski dodatek, in sicer iz 252 EUR mesečno na osnovni znesek minimalnega dohodka. Na osnovni znesek minimalnega dohodka se je dvignilo tudi najnižje materinsko/očetovsko/starševsko nadomestilo. S 1. 1. 2021 se je dvignila tudi osnova, od katere država plačuje prispevke za socialno varnost zaradi dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva, in sicer ne več od minimalne plače, temveč od osnove, ki predstavlja povprečje zadnjih 12 plač upravičenca.

Odgovor na priporočilo št. 19

Sprememba Zakona o varuhu človekovih pravic (ZVarCP) je bila usmerjena k zagotovitvi polnega izvajanja Pariških načel, s katerim se je preko ustanovljenega svetovalnega organa - Sveta varuha za človekove pravice (Svet) zagotovil instituciji Varuha človekovih pravic RS mandat za celovito varstvo in uresničevanje človekovih pravic ter tudi implementiralo načelo pluralnosti (zastopan tudi civilni vidik družbe). Svet je bil ustanovljen leta 2018 in predstavlja »think tank« - osrednjo neodvisno institucijo na področju razvoja človekovih pravic in temeljnih svoboščin, v okviru Varuha človekovih pravic RS. Svet izvaja svetovalne pristojnosti ter deluje po načeli strokovne avtonomije. Z novelo ZVarCP je bil ustanovljen Center za človekove pravice, ki je pričel delovati leta 2019. Za izvajanje nalog, ki izhajajo iz ustanovitve Sveta in Centra za človekove pravice so bile zagotovljene dodatne zaposlitve in dodatna finančna sredstva.

Varuh človekovih pravic RS sprejme pritožbe in prijave tudi neposredno od otrok. Otrok se lahko obrne na Varuha človekovih pravic RS preko elektronskega sporočila, preko telefona, preko pisma ali pa se osebno oglasi pri njem. Leta 2017 je bilo tudi zakonsko urejeno zagovorništvo otrok (več o tem v poglavju V. a)).

Odgovor na priporočilo št. 79

RS je Izbirni protokol h KOP glede postopka sporočanja kršitev podpisala 28. februarja 2012, Zakon o ratifikaciji Izbirnega protokola h KOP glede postopka sporočanja kršitev (MIPKOPSK) pa je sprejela 20.3.2018. Slovenija je pripravila Uredbo o postopku priprave odziva Vlade RS na poziv Odbora glede postopka sporočanja kršitev ki je pričela veljati februarja 2019.

Konvencije o varstvu pravic delavcev migrantov in članov njihovih družin RS še ni ratificirala. Večino pravic omenjenim delavcem zagotavlja že veljavna nacionalna zakonodaja. RS ima pridržke predvsem na 49. člen konvencije, ki izrecno določa, da mora biti veljavnost dovoljenja za prebivanje tujca časovno enaka oz. vezana na veljavnost njegovega delovnega dovoljenja, česar skladno s trenutnim slovenskim konceptom in zakonodajo na področju prebivanja tujcev ni mogoče zagotoviti.

RS je podpisnica Mednarodne konvencije o zaščiti vseh oseb pred prisilnim izginotjem, ni je pa ratificirala.

RS je Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah prevzela 1. julija 1992 z aktom o nasledstvu, na podlagi katerega je za Slovenijo začel veljati z osamosvojitvijo 25. junija 1991. Slovenija je bila med članicami OZN, ki so 24. septembra 2009 prve podpisale Izbirni protokol k Mednarodnemu paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, vendar ga še ni ratificirala.

Odgovor na priporočilo št. 80

MIZŠ sodeluje s Svetom Evrope na številnih področjih, in ima v delovnih telesih Sveta Evrope tudi svoje člane, med drugim v Usmerjevalnem odboru za politike in prakse v izobraževanju – CDPPE, Razširjenem delnem sporazumu »Evropski center za sodobne jezike« – ECML v Gradcu, Usmerjevalnem odboru za mladino (European Steering Committee for Youth, CDEJ), EPAS.

MDDSZ s člani sodeluje v Odboru za otrokove pravice (CAHENF). V sklopu dela odbora smo s članicama sodelovali tudi v dveh podskupinah, CAHENF-SAFEGUARDS (za pripravo smernic za varovanje pravic otrok v migracijah) in CAHENF-VAC (za pripravo smernic za zaščito otrok pred nasiljem). Slovenska članica CAHENF je bila v odboru izbrana tudi za poročevalko odbora za spol.

RS je bila izbrana tudi za sodelovanje v drugem krogu implementacije participacijskega orodja za otroke Sveta Evrope. Trenutno smo v fazi testiranja participacijskega orodja s slovenskimi otroki.

V letih 2016 in 2017 je potekal drugi krog ocenjevanja RS o izvajanju Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, v letu 2019 pa smo Svetu Evrope poročali o izvajanju prejetih priporočil.

MU sodeluje v Odboru za kozmetiko in varstvo potrošnikov (CP-P-COS) na katerem se prioritarna tema skrb za varnost otroške kozmetike.

MP aktivno sodeluje v odboru Lanzarote, prav tako MP skupaj s Svetom Evrope izvaja skupni projekt »Podpora implementaciji modela Barnahus (Hiša za otroke)«.

b) Ukrepi seznanjanja z določili KOP (42. člen)

RS izvaja številna usposabljanja, izobraževanja, okrogle mize, posvete s področja otrokovih pravic za različne ciljne skupine. Veliko relevantnih informacij je tudi objavljenih na spletnih straneh ministrstev in Varuha človekovih pravic RS. Informacije o izvedenih izobraževanjih, usposabljanjih, okroglih mizah in posvetih so vključene v različna poglavja tega poročila (kamor tematsko spadajo).

Načela KOP so vključena v določbe Zakona o vrtcih (ZVrt) in Zakona o financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) kot tudi v program osnovne šole in programske dokumente (Kurikulumu za vrtce, Kodeksu etičnega ravnanja v vrtcu idr.). Prav tako določena načela v didaktiki v predšolski vzgoji poudarjajo zaupanje in spoštovanje otrokove osebnosti, ki temelji na spoštovanju človekovih in otrokovih pravic. Pri vzgojno-izobraževalnem delu s posebnimi skupinami in posamezniki so učiteljem na voljo različne smernice in navodila. Kakovostno delo v slovenskih vrtcih vključuje tudi upoštevanje pravice otroka do izbire in sodelovanja pri izvedbi dnevne rutine.

Na področju vzgojno-izobraževalnih zavodov (VIZ) ozaveščanje o otrokovih in človekovih pravicah poteka v sodelovanju z javnimi zavodi, z Varuhom človekovih pravic RS in Zagovornikom načela enakosti. MIZŠ preko javnih zavodov razvija izobraževalne vsebine s področja otrokovih pravic tudi za ravnatelje.

Odgovor na priporočilo št. 21

Center za izobraževanje v pravosodju (CIP) sistematično vključuje vsebine s področja pravic otrok v svoje izobraževalne programe. (Tabela 10)

Socialna zbornica redno letno organizira izobraževanja in usposabljanja za strokovne delavce in sodelavce v javnih socialno varstvenih zavodih. Vsebine se nanašajo tudi na področje dela z družino in otroki. Ta so namenjena predvsem strokovnim delavcem na CSD.

MIZŠ redno objavlja in podpira programe izobraževanj in usposabljanj za strokovne delavce v VIZ, bodisi preko Kataloga programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja, bodisi preko javnih zavodov. Vidik pravic otrok, in s tem povezana načela, so vključena v vse nivoje izobraževanja zdravstvenih delavcev kot tudi v izobraževanja in usposabljanja, ki potekajo ob delu.

c) Razširjanje informacij o pripravi poročil (šesti odstavek 44. člena)

Odgovor na priporočilo št. 82

RS je zagotovila prevode poročil in sklepnih ugotovitev Odbora. Vsa poročila in priporočila Odbora so objavljena na spletni strani MZZ, Varuha človekovih pravic RS, Unicefa Slovenija idr. RS je zagotovila prevode sklepnih ugotovitev Odbora. Priporočila Odbora je obravnavala Vlada RS in so bila objavljena na spletnem portalu Vlade RS.

d) Sodelovanje in vključevanje organizacij civilne družbe (42. člen)

Poročilo je usklajevalo MDDSZ, pri njegovi pripravi pa so aktivno sodelovala vsa pristojna ministrstva in vladni uradi. Zaradi epidemije Covid-19 je bila aktivna vključitev otrok v pripravo poročila onemogočena.

Sodelovanje Vlade RS oziroma pristojnih ministrstev z NVO pri pripravi poročila in drugih poročil OZN opredeljujejo tudi Smernice za pripravo poročil RS in izvedbo sorodnih mednarodnih aktivnosti na področju človekovih pravic ter obravnavo poročil mednarodnih nadzornih organov.

MDDSZ je izvedlo sestanek z NVO, ki je bil namenjen razpravi o predlogu poročila RS ter izmenjavi mnenj glede področja položaja otrok.

Odgovor na priporočilo št. 23

Poslovnik Vlade RS določa, da predlagatelj predpisa k sodelovanju povabi strokovno in drugo javnost (javna obravnavo) in da mora biti osnutek predpisa objavljen na spletni strani.

DZ določa, da so člani Sveta RS za otroke in družino predstavniki NVO in strokovnih institucij s področja otrok in družine ter predstavniki Vlade RS.

Na področju širše problematike otrok je Slovenija vzpostavila učinkovit sistem sodelovanja z NVO. Dober primer predstavljajo socialnovarstveni programi in programi v podporo družini, ki zagotavljajo različne oblike pomoči posameznim otrokom in skupinam otrok. Ko je prepoznana potreba (s strani države ali NVO), MDDSZ oblikuje programe za posamezna področja oziroma ciljne skupine in pripravi javni razpis (na letni ravni). MDDSZ preko vsakoletnih javnih razpisov redno sofinancira programe nevladnih in drugih organizacij in zavodov. (Tabela 4 in 5)

MIZŠ v izvajanje in uresničevanje politikih, načrtov in programov s področij pravic otrok sistematično vključuje civilno družbo. V načrtovanje in izvedbo nekaterih dogodkov kot so-organizatorje in govorce vključuje tudi predstavnike Otroškega parlamenta, dijaških skupnosti in študentskih organizacij. Prav tako MIZŠ podeljuje status društva, ki deluje v javnem interesu na področju vzgoje in izobraževanja.

MZ ima dobro vzpostavljeno sistematično sodelovanje z NVO, zlasti na področju programov varovanja in krepitve zdravja ter programov za posebej ranljive skupine prebivalstva. Na primer - NVO na področju tobaka in alkohola se povezujejo med sabo in z ostalimi pomembnimi akterji na lokalni, nacionalni in mednarodni ravni z namenom izmenjave dobrih praks, zagovorništva in načrtovanja politik na teh področjih. Odločevalce so s pomočjo strokovnih in drugih nevladnih institucij in mrež prepričevali k izboljšanju zakonodajnih rešitev na obeh področjih. NVO sodelujejo tudi pri spremljanju in izvajanju zakonodaje v lokalnih okoljih.

Predlog Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celostni obravnavi v Hiši za otroke je bil 2020 v javni obravnavi in tako dostopen javnosti skladno z Resolucijo o normativni dejavnosti. O osnutku predloga zakona so bila opravljena tudi posvetovanja z mladostniki (7 posvetovanj s skupno 104 udeleženci).

e) Vpliv dejavnosti gospodarskih družb na uživanje pravic otrok

RS spremlja področje otrokovih pravic in se ustrezno odzove na vsak primer kršenja otrokovih pravic. Gospodarske družbe so zavezane k upoštevanju Smernic OECD za večnacionalne družbe, ki urejajo področje odgovornega poslovnega ravnanja multinacionalnih družb, kamor so vključene tudi pravice otrok.

Omejeno je trženje hrane in pijače v šolskem prostoru.

Leta 2016 so bile sprejete Prehranske smernice za oblikovanje pravil ravnanja za zaščito otrok pred neprimernimi komercialnimi sporočili, ki so ponudnikom avdiovizualnih medijskih storitev v pomoč pri oblikovanju lastnih pravil ravnanja za zaščito otrok pred neprimernimi komercialnimi sporočili o živilih v času otroških programov. Ponudniki avdiovizualnih medijskih storitev morajo oblikovati lastna pravila ravnanja in jih javno objaviti. Pravila ravnanja se nanašajo na oglase o živilih, katerih prekomerno uživanje v prehrani ni priporočljivo.

II. Pojem otroka (1. člen)

Otroci v RS uživajo svoje pravice v skladu s KOP, kar je eksplicitno zapisano v Ustavi RS (URS). V DZ je opredeljen pojem otroka, in sicer določa, da je otrok oseba, ki še ni dopolnila 18 let, razen če je že prej pridobila popolno poslovno sposobnost (s sklenitvijo zakonske zveze ali z odločbo sodišča izdano v primeru, ko je otrok postal starš in je dosegel tako telesno in duševno zrelost, da je sposoben za samostojno življenje). Po DZ otroci uživajo posebno varstvo, hkrati pa DZ izrecno določa načela, ki jih je potrebno pri odločanju o ukrepih za varstvo koristiti otrok spoštovati.

DZ določa, da zakonske zveze ne more skleniti otrok. Poroke otrok mlajših od 18. let se dovolijo le izjemoma, na podlagi sodniške odločitve in samo takrat, ko je to v največjo korist zadevnega otroka. Sodišče lahko zaradi utemeljenih razlogov dovoli sklenitev zakonske zveze otroku, ki je že dopolnil 15 let, le če je dosegel tako telesno in duševno zrelost, da lahko razume pomen in posledice pravic in obveznosti, ki nastanejo s sklenitvijo zakonske zveze.

III. Splošna načela (2., 3., 6. in 12. člen)

a) Nediskriminaciji (2. člen)

Zakon o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) (2016) zagotavlja varstvo vsakega posameznika pred diskriminacijo ne glede na katero koli osebo okolščino na različnih področjih družbenega življenja, pri uresničevanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, pri uveljavljanju pravic in obveznosti ter v drugih pravnih razmerjih na različnih področjih. ZVarD opredeljuje oblike diskriminacije, hkrati pa določa tudi hujše oblike diskriminacije, kot je npr. diskriminacija v razmerju do otrok.

Na podlagi ZVarD je bil ustanovljen Zagovornik načela enakosti, ki ugotavlja obstoj diskriminacije v posamičnih primerih v postopku, ki se zaključijo s pravno zavezujočo ugotovitveno odločbo, nudi svetovanje in pravno pomoč v drugih postopkih diskriminacije, zastopa stranke v sodnih sporih zaradi diskriminacije idr. Zagovornik vsako leto poroča Državnemu zboru RS o svojem delu v rednih letnih poročilih, pripravlja pa tudi posebna poročila (Tabela 76). Zagovornik je v letu 2019 posebej preučeval pravni položaj otrok, zlasti v kontekstu meja sposobnosti za sprožitev postopkov pred Zagovornikom, in o tem pripravlja posebno analizo.

Odgovor na priporočilo št. 25 a)

Cilji Nacionalnega programa ukrepov za Rome Vlade RS za obdobje 2010–2015 (NPUR 2010–2015) in NPUR 2017–2021: povečati medsebojno razumevanje in dialog med pripadniki romske skupnosti in večinskim prebivalstvom, izboljšanje položaja ter zmanjšanje socialne izključenosti Romov. Prioritetna področja: bivalne razmere, vzgoja in izobraževanje, zaposlovanje, zdravstveno varstvo, socialno varstvo in socialno vključevanje, ohranjanje in razvoj različnih oblik romskega jezika, kulture ter informativne in založniške dejavnosti, ozaveščanje in boj proti diskriminaciji, krepitev ukrepanja lokalne ravni. Ukrepi se uresničujejo za vse pripadnike romske skupnosti v Sloveniji in pri tem ne ločujejo avtohtonih in neavtohtonih Romov. V pripravi je že NPUR 2021–2030, ki bo ohranil podobne prioritete cilje.

Vlada RS redno poroča Državnemu zboru o uresničevanju Zakona o romski skupnosti (ZRomS) in nacionalnih programov, poročila pa obravnava tudi Državni svet.

Odgovor na priporočilo št. 25 b)

Odgovor vsebovan v odgovoru na priporočilo 59 c, 59 e, št. 61 c) in 61 d).

Sofinancirajo se projekti Večnamenskih romskih centrov, v katerih se izvajajo aktivnosti namenjene krepitvi in izboljšanju socialnoekonomskega položaja pripadnikov romske skupnosti, njihovi boljši družbeni integraciji in vzpostavitvi sodelovanja z večinskim prebivalstvom lokalne skupnosti.

Odgovor na priporočilo št. 25 c)

Varstvo pred diskriminacijo zagotavljajo Varuh človekovih pravic RS, Zagovornik načela enakosti in pristojne inšpekcije. Zagovornik načela enakosti vodi postopke ugotavljanja diskriminacije, v katerih izda pravno zavezujočo ugotovitveno odločbo o obstoju diskriminacije, zoper katero lahko katerakoli od strank v postopku sproži upravni spor pred Upravnim sodiščem. ZVarD določa, da inšpekcijski nadzor opravljajo Zagovornik in inšpekcije, pristojne za posamezna področja, vendar Zagovornik v praksi inšpekcijskega nadzora zaradi nejasnosti zakonodaje ne izvaja. Če Zagovornik ugotovi diskriminacijo, pristojni inšpekciji predlaga uvedbo postopka o prekršku. Pristojna inšpekcija mora primer obravnavati in o odločitvi obvestiti tudi Zagovornika. Za kršitev prepovedi diskriminacije so predpisane globe. Poleg tega ima diskriminirana oseba pravico vložiti posebno tožbo, s katero zahteva prenehanje diskriminacije, izplačilo nadomestila zaradi diskriminacije oziroma objavo sodbe v medijih.

Odgovor na priporočilo št. 25 d)

V Resoluciji o nacionalnem programu za kulturo 2014–2017 (ReNPK14–17) so bile človekove pravice in varovanje kulturne raznolikosti navedene kot ena od nacionalnih prioritet kulturne politike. Cilj je bil tudi spodbujanje raznolike kulturne dejavnosti pripadnikov multiplo ranljivih skupin (sem spadajo tudi romski otroci). V javne razpise so zajeti ukrepi za preprečevanje diskriminacije. MK vsako leto izvede javni razpis za (so)financiranje kulturnih projektov na področju romske skupnosti (prednostno projekti namenjeni otrokom).

V okviru projektov Večnamenskih romskih centrov je posebna pozornost namenjena tudi ozaveščanju in informiranju o romski problematiki.

Zakonodaja s področja izobraževanja, znanosti in športa med cilje vzgoje in izobraževanja predpisuje zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika ne glede na osebne okoliščine in vzgajanje za medsebojno strpnost, razvijanje zavesti o enakopravnosti spolov, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje otrokovih in človekovih pravic in temeljnih svoboščin, razvijanje enakih možnosti ter s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi.

Z namenom uspešnega vključevanja otrok priseljencev v vzgojo in izobraževanje je MIZŠ priporočilo 2-stopenjski model vključevanja, ki predvideva aktivno vključenost celotnega šolskega kolektiva, staršev in lokalne skupnosti.

Odgovor na priporočilo št. 27

Leta 2016 je bil sprejet Zakon o partnerski zvezi (ZPZ), leta 2017 pa DZ. Partnerja v partnerski zvezi ne moreta skupaj posvojiti otroka, lahko pa partner posvoji otroka svojega partnerja, ob zakonsko določenih pogojih. Status otrok v istospolnih družinah je izenačen s statusom otrok v družinah staršev različnih spolov. Otroci iz istospolnih družin so varovani pred diskriminacijo na enak način kot ostali otroci.

ZSDP določa, da ima pravico do očetovskega dopusta tudi materin partner ali partnerka registrirane istospolne partnerske skupnosti, ki dejansko neguje in varuje otroka. Pravico do očetovskega dopusta ima tudi partner

registrirane istospolne partnerske skupnosti osebe, ki koristi materinski dopust. Prav tako sta oba starša v istospolni družini upravičena do starševskega dopusta za otroka.

ZVarD določa varstvo vsakega posameznika pred diskriminacijo ne glede katero koli drugo osebno okoliščino (tudi spolno usmerjenost, spolno identiteto in spolni izraz). Enaka obravnava je zagotovljena tudi osebi, ki je dejansko ali pravno povezana z osebo z določeno osebno okoliščino, kar pomeni, da so otroci istospolnih parov varovani tudi po tej pravni podlagi (glejte odgovor pri priporočilu 25c).

V javnem vrtcu oziroma šoli deluje svetovalna služba, ki svetuje vsem otrokom, učiteljem in staršem (ne glede na problematiko) ter sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom šole pri opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela.

b) Največje otrokove koristi (3. člen)

Odgovor na priporočilo št. 29

V DZ je korist otroka opredeljena kot načelo. V otrokovo korist je zadovoljevanje njegovih materialnih, čustvenih in psihosocialnih potreb. Korist otroka morajo upoštevati starši, druge osebe, institucije in državni organi in nosilci javnih pooblastil. S sprejetjem DZ so bili uresničeni sledeči cilji: izboljšanje položaja otrok v družinskih razmerjih in zagotovitev učinkovitejšega izvajanja načela varovanja koristi otroka, poenotenje postopkov glede odločanja o ukrepih za varstvo koristi otrok, hitrejše reševanje zadev na družinskem področju idr. Ključna sprememba, ki jo je prinesel DZ je prenos pristojnosti odločanja o ukrepih za varstvo koristi otrok, o rejništvu, posvojitvah in skrbništvu s CSD na sodišča. Istočasno je stopil v veljavo tudi nov Zakon o nepravdnem postopku (ZNP-1), ki odločanje o navedenih zadevah ureja v posebnem poglavju o postopkih za varstvo koristi otroka. Zakon izrecno določa, da CSD pripravi mnenje o otrokovi koristi v vsakem postopku, tudi če ni predlagatelj postopka, poleg tega je določena tudi pridobitev mnenja otroka, otrok pa ima v postopkih in dejavnostih, ki ga zadevajo tudi pravico do zagovornika.

Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ) določa, da je največja korist otroka primarna skrb pri obravnavi mladoletnikov ter da je treba mladoletnikom zagotoviti življenjski standard, ki je primeren njihovemu psihičnemu, duševnemu, duhovnemu, moralnemu in družbenemu razvoju. Mladoletniku brez spremstva, ki je prosilec za status mednarodne zaščite, se pred postopkom iskanja njegovih staršev ali drugih sorodnikov postavi zakoniti zastopnik. V praksi se načelo otrokove največje koristi upošteva od trenutka, ko se mladoletnik sreča z državnim organom – bodisi kot prosilec za mednarodno zaščito ali kot tujec. Mladoletnikom se zagotovi dostop do prostočasnih dejavnosti. Mladoletnikom, ki so bili žrtve kakršnih koli zlorab ali so trpeli zaradi oboroženih spopadov, se omogoči dostop do rehabilitacije ter zagotovi psihološko zdravljenje in strokovno svetovanje. Mladoletnim prosilcem se zagotovi, da so nastanjeni s svojimi starši, svojimi neporočenimi mladoletnimi brati ali sestrami ali z odraslo osebo, ki je zanje odgovorna, pod pogojem, da je to v njihovo največjo korist.

Zakon o tujcih (ZTuj) načelo otrokove največje koristi zagotavlja kot osnovno vodilo na področju obravnave otrok, kar je razvidno iz določb, ki zagotavljajo pravice otrokom (dostop do zdravstva, osnovne šole, skrbnika za poseben primer idr.).

V okviru Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) se vsi postopki, v katere je vključen otrok, vodijo v korist otroka. Policisti, ki izvajajo naloge z otroki ali mladoletniki, morajo vedno upoštevati otrokovo duševno celovitost, občutljivost idr.

MK v vseh postopkih, preko katerih se financirajo programi in projekti manjšinskih skupnosti, skrbi, da je otrokova pravica do upoštevanja njegovih koristi primerno vključena in dosledno spoštovana.

Pri vzgojnem delu z mladoletniki v prevzgojnem domu je osnovno vodilo uveljavljanje največjih koristi mladoletnika. Zagotavlja se splošno in poklicno izobraževanje, kulturne, športno-vzgojne in rekreativne dejavnosti mladoletnikov, terapevtsko svetovanje idr.

c) Pravica do življenja, preživetja in razvoja (6. člen)

Odgovor v zvezi s smrtno kaznijo je vsebovan v poglavju IX. c), v zvezi s preprečevanjem samomora otrok pa v odgovoru na priporočilo št. 55.

Odgovor na priporočilo št. 31

Na področju varnosti cestnega prometa se je število smrtnih žrtev in hudo poškodovanih v prometnih nesrečah prepolovilo. Cilj Resolucije Nacionalnega programa varnosti cestnega prometa za obdobje 2013-2022 (ReNPVCP13-22) je doseganje skupnega evropskega cilja »Vizija nič«. ReNPVCP13-22 vključuje tudi področje alkohola, prepovedanih drog in drugih psihoaktivnih snovi. V okviru te resolucije je za področje vzgoje in izobraževanja vzpostavljen program vsebin varne mobilnosti, ki zadeva otroke, učence, dijake, strokovne delavce, ravnatelje in starše.

Policija v sklopu različnih prireditev, ki so namenjene otrokom (Otroški bazar, Pikin festival, itd.), obiski osnovnih ter srednjih šol, s preventivnimi aktivnostmi in predavanji opozarja otroke ter njihove starše na varno udeležbo v cestnem prometu, predvsem z vidika šibkejših udeležencev cestnega prometa. Prav tako aktivno sodeluje v nacionalnih akcijah ter s preventivnim in represivnim delovanjem zagotavlja večjo varnost udeležencev.

Del odgovora vsebovan v odgovoru na priporočilo št. 15.

d) Spoštovanje stališč otroka (12. člen)

Odgovor na priporočilo št. 33

Odgovor v zvezi s projektom Otroški parlament je vsebovan v poglavju IV. c).

V okviru novele ZVarCP (2017) je zakonsko opredeljeno zagovorništvo otrok. Namen zagovorništva je, da zagovornik nudi strokovno pomoč otroku, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in zadevah, v katerih je udeležen, ter mnenje otroka posreduje pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih.

DZ določa, da sodišče pri odločitvi o varstvu, vzgoji in preživljanju otroka, o stikih, izvajanju starševske skrbi, podelitvi starševske skrbi sorodniku, posvojitvi in o ukrepu za varstvo koristi otroka upošteva tudi otrokovo mnenje, ki ga je otrok izrazil sam ali po osebi, ki ji zaupa in jo je sam izbral, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. V zvezi s postopkom v skrbniških zadevah DZ določa, da mora CSD otroka, ki je sposoben razumeti pomen postopka in posledice odločitve, na primeren način obvestiti o uvedbi postopka in o njegovi pravici, da izrazi svoje mnenje. Obveznost pridobitve mnenja otroka v postopkih za varstvo koristi otroka je urejeno tudi v ZNP-1. Otroci lahko svoje mnenje izrazi na CSD ali v razgovoru z zagovornikom otroka ali, glede na starost in druge okoliščine, na neformalnem razgovoru s sodnikom, lahko tudi ob sodelovanju strokovno usposobljene osebe, vselej brez prisotnosti staršev.

RS sledi priporočilom Mednarodne mreže za otrokove pravice (CRIN), ki je izdala priročnik o pravici otrok do otrokom prijaznega pravosodja, kjer priporoča uvedbo različnih otroku prijaznih praks in rešitev v primerih, ko gre za otroke, ki se v sodnih postopkih znajde kot žrtev. Priporočila in predlagane rešitve CRIN se v Sloveniji na tem področju že implementirajo (npr. usposabljanje vseh, ki prihajajo v stik z otroki - o ustreznem odzivu in usmerjanju otrok na odgovorne institucije, vzpostavitev SOS telefonov), pa tudi nadgrajujejo (npr. UNICEF-ove varne točke).

RS razpolaga z otrokom prijaznimi in varnimi sobami. Varne sobe so na voljo v 11 CSD v mestih s sedeži okrožnih sodišč, v štirih kriznih centrih in na sedežih dveh NVO.

Novela Zakona o kazenskem postopku ZKP-N prinaša krepitev procesnega položaja oškodovancev oziroma skrbi za njihove pravice in interese. Sodišče zasliši mladoletno osebo, ki glede na svojo starost in duševno razvitost ne more razumeti pomena pravice, da ni dolžna pričati, če to zahteva obdolženec ali če sodišče oceni, da je to v njeno največjo korist.

Novela ZKP-O je razširila obveznost imenovanja pooblaščenca otrok – žrtvam kaznivih dejanj (razširil se je katalog kaznivih dejanj, ko to pride v poštev) in določila nekaj posebnih pravil glede zaslišanja otrok (npr. otroci, mlajši od 15 let, ki so bili žrtve kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja ali trgovine z ljudmi, so praviloma zaslišani v t.i. varni sobi, prek avdio-video povezave). Pooblaščenec skrbi za zaščito otrokovih pravic.

Pomemben prispevek k oblikovanju otroku prijaznega pravosodja je vzpostavitev projekta Hiša za otroke (več o tem v poglavju V. c)).

Različne aktivnosti in gradiva na to temo so v Tabeli 77.

IV. Državlanske pravice in svoboščine (7., 8. člen in 13.–17. člen)

a) Vpis v rojstno knjigo, ime in državljanstvo (7. člen)

Po Zakonu o matičnem registru (ZMatR) se vpisi rojstev izvršujejo neposredno v matični register. Podatki o rojstvu otroka (državljana ali tujca) v Republiki Sloveniji se v register vpišejo na podlagi prijave rojstva, ki mora biti prijavljeno v petnajstih dneh od dneva rojstva, v primeru mrtвороjenega otroka pa v roku 24 ur od rojstva.. Rojstvo otroka v zdravstvenem zavodu mora upravni enoti kraja rojstva prijaviti zavod. Rojstvo otroka izven zdravstvenega zavoda mora prijaviti pri porodu navzoč zdravstveni delavec, otrokov oče oziroma oseba, s katero mati živi ali mati, ko je za to zmožna. Kadar navedene osebe rojstva ne morejo prijaviti, lahko rojstvo prijavi tudi druga oseba, ki je bila prisotna pri porodu ali je za rojstvo izvedela. Prijavi rojstva izven zdravstvene ustanove mora biti priloženo potrdilo o rojstvu otroka, ki ga je izdal pri porodu navzoč zdravstveni delavec. Potrdilo o rojstvu lahko izda tudi zdravnik, ki ni bil prisoten ob porodu, če lahko potrdi, da je mati rodila. Kadar potrdila ni mogoče pridobiti, se lahko rojstvo vpiše v matični register na podlagi odločbe pristojnega organa, če obstajajo dokazi o nastalem matičnem dejstvu.

Če je državljan Republike Slovenije rojen izven območja Slovenije, je podlaga za vpis rojstva izpisek iz matične knjige pristojnega tujega organa. Če izpiska iz tujine ni mogoče pridobiti, se lahko rojstvo vpiše v matični register na podlagi odločbe pristojnega organa, če obstajajo dokazi o nastalem matičnem dejstvu. Za naknadni vpis rojstva državljana Republike Slovenije veljavna zakonodaja ne določa roka za vpis v matični register, obvezuje pa pristojni organ, da po pridobitvi podlage za vpis in preveritvi podatkov po uradnih evidencah, takoj izvrši vpis.

Po noveli Zakona o osebnem imenu (ZOI-1) osebno ime, ki se uporablja v pravnih postopkih, ni več omejeno samo na dve imeni in dva priimka. Prošnjo za spremembo osebnega imena lahko vloži tudi oseba, ki je pridobila poslovno sposobnost, ni pa nujno polnoletna. V skladu s koristmi otroka, za katerega je vložena prošnja za spremembo osebnega imena, soglasje drugega od staršev ni potrebno, če ta ni več živ, ni znan, njegovega prebivališča ni mogoče ugotoviti ali če mu je odvzeta starševska skrb.

Odgovor na priporočilo št. 35

V letu 2013 je RS za ureditev problematike izbrisanih sprejela Zakon o povračilu škode osebam, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva (ZPŠOIRSP). S tem zakonom se popravljajo kršitve človekovih pravic in temeljnih svoboščin, hkrati pa se izvršuje sodba Velikega senata Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevi Kurić in drugi proti Sloveniji. ZPŠOIRSP ureja pravico do denarne odškodnine in druge oblike pravičnega zadoščenja, ki omogočajo oziroma olajšujejo dostop do drugih pravic, kot so: plačilo prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje, vključitev in prednostna obravnava v programih socialnega varstva, olajšave pri uveljavljanju pravic iz javnih sredstev, pravica do državne štipendije, pravica do enakega obravnavanja pri reševanju stanovanjskega vprašanja, dostop do izobraževalnega sistema, pravica do vključitve in prednostne obravnave v programih za vključitev tujcev. Ustavno sodišče RS je leta 2018 odločilo o neustavnosti 12. člena ZPŠOIRSP, s katerim je bila omejena višina denarne odškodnine, ki se je upravičencu lahko določila v sodnem postopku. Denarna odškodnina (skupaj z zakonskimi zamudnimi obrestmi) je bila z navedeno določbo omejena do trikratnika zneska denarne odškodnine, ki se je lahko upravičencu določila v upravnem postopku. Omejitev višine denarne odškodnine je bila odpravljena z Zakonom o spremembi ZPŠOIRSP (2018).

Odgovor na priporočilo št. 36 a)

Novela Zakona o urejanju statusa državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v RS (ZUSDDD-B) je bila sprejeta z namenom dokončne ureditve pravnega položaja oseb, ki so bile izbrisane iz registra stalnega prebivalstva. Dovoljenje za stalno prebivanje lahko pridobijo tudi izbrisani, ki zaradi upravičene odsotnosti ne prebivajo v RS. Zakon ureja tudi izdajo dovoljenja za stalno prebivanje otrokom izbrisane. Otrok izbrisane je opredeljen kot oseba, ki je bila rojena v RS po 25. 6. 1991 in katere vsaj eden od staršev je bil izbrisan iz registra stalnega prebivalstva, po njenem rojstvu pa je starš pridobil dovoljenje za stalno prebivanje ali je bil sprejet v državljanstvo RS.

Odgovor na priporočilo št. 36 b)

ZUSDDD-B za državljane drugih republik nekdanje SFRJ ureja izdajo dovoljenja za stalno prebivanje pod olajšanimi pogoji, kot so za izdajo dovoljenja za stalno prebivanje določeni v ZTuj. Postopek izdaje dovoljenja za stalno prebivanje po ZUSDDD-B se je začel na prošnjo stranke. Prošnja je bila lahko upravni enoti poslana tudi po pošti iz tujine. Tudi iz sodbe Velikega senata Evropskega sodišča za človekove pravice, izdane v zadevi Kurić in drugi proti Sloveniji izhaja, da ravnanja dveh pritožnikov, ki nista na noben način izrazila želje prebivati v RS (nista uporabila pravnih sredstev, da bi uredila svoj status prebivanja), kaže na to, da za to nista imela dovolj interesa in da ne moreta biti razbremenjena obveznosti, da bi vsaj formalno zaprosila za dovoljenje za prebivanje. Dovoljenje za stalno prebivanje je dovoljenje, ki tujcu dovoljuje prebivanje v RS za neomejeno časovno obdobje, zato se je po ZUSDDD-B postopek izdaje dovoljenja začel na prošnjo tistega tujca, ki je želel dovoljenje za stalno prebivanje pridobiti zaradi prebivanja v RS. O vsaki vloženi prošnji je pristojni organ (upravna enota) tudi odločil. Če se tujec z odločitvijo upravne enote ni strinjal, je imel na voljo pravna sredstva (pritožbo na MNZ in tožbo na Upravno sodišče RS).

Odgovor na priporočilo št. 36 c)

Vsa bistvena priporočila Evropske konvencije o državljanstvu so se uzakonila s spremembo Zakona o državljanstvu RS (ZDRS) v letu 2002. MNZ je zadržano do ratifikacije Evropske konvencije o državljanstvu zaradi 20. člena omenjene konvencije, ki določa, da se državljanom države predhodnice, ki niso postali državljani naslednice, omogoči pravica, da ostanejo v državi naslednici ter da se jim omogoči enaka obravnava glede socialnih in ekonomskih pravic. Do Konvencije Sveta Evrope o izogibanju pojavov apatridnosti pa je MNZ zadržano zaradi določbe 5. člena, po kateri je potrebno zagotoviti državljanstvo državljanom države predhodnice, ki imajo prebivališče v državi naslednici, kar bi imelo za posledico pridobitev državljanstva pod izredno olajšanimi pogoji.

b) Ohranjanje identitete (8. člen)

Določba KOP je bila že obrazložena v prvem poročilu RS (CRC/C/8/Add.25).

c) Svoboda izražanja in pravica do iskanja, sprejemanja in širjenja informacij (13. člen)

Projekt Otroški parlament izvaja Zveza prijateljev mladine Slovenije (ZPMS) že od leta 1990 (opisano že v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4)).

V času epidemije Covid-19 se je v e-knjžnici Biblos del vsebin za otroke in mladino prosto odprl za uporabnike. Zaznana je eksponentna rast izposoje.

d) Svoboda misli, vesti in veroizpovedi (14. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4).

Novela Zakona o verski svobodi (ZVS) (2013) je v korist otrok razširila uživanje verske svobode na vse odločitve, povezane z versko svobodo, določila, da je otrok samostojen pri sprejemanju odločitev, povezanih z versko svobodo in znižala starostno mejo za navedeno razširjeno uživanje verske svobode, pri katerem otrok sam sprejema vse odločitve povezane z versko svobodo.

e) Svoboda združevanja in mirnega zbiranja (15. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v prvem in drugem poročilu RS (CRC/C/8/Add.25, CRC/C/70/Add.19).

f) Varstvo zasebnosti in varstvo ugleda (16. člen)

Določba KOP je bila že razložena v prvem, drugem ter združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/8/Add.25, CRC/C/70/Add.19 in CRC/C/SVN/3-4).

Leta 2013 je bil organiziran posvet na temo Otrokove pravice do zasebnosti v medijih. Leta 2014 so bile pripravljene Smernice za poročanje o otrocih, ki predvsem poudarjajo pomen varovanja dostojanstva otrok in kot take pomenijo nadgradnjo Kodeksa novinarjev Slovenije.

V letu 2019 je bil sprejet nov Kodeksa novinarjev Slovenije, ki je dopolnjen s prepovedjo razkritja identitete žrtev kaznivih dejanj in njihovih svojcev ter identitete storilcev, če bi z razkritjem njihove identitete razkrili tudi identiteto žrtve, ko gre za kazniva dejanja, v katera so vpleteni mladoletniki. Novinarji morajo odslej posebno obzirnost pokazati pri objavi fotografij in posnetkov, zbiranju informacij in poročanju o otrocih in mladoletnikih.

Novela ZPND (2016) je prinesla še večjo zaščito otrok, saj otroci (žrtve, povzročitelji) ali njihovi osebni podatki ne smejo biti izpostavljeni.

g) Dostop do informacij iz raznolikih virov in zaščiti pred gradivi, ki so škodljivi za otrokovo dobro počutje (17. člen)

Knjižnice omogočajo brezplačno izposajo gradiva za otroke. Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014–2018 (ReNPJP14–18) določa, da so splošne knjižnice, ki delujejo na območjih, kjer živi romska populacija, dolžne izvajati knjižnično dejavnost za Rome kot posebno interesno skupino uporabnikov. Gre za načelo večkulturnosti delovanja splošnih knjižnic. Na podlagi tega je od leta 2015 v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota odprt romski oddelek.

Javna agencija za knjigo RS sofinancira kakovostne revije za otroke (Cicido, Ciciban, Kekec idr.), ki prispevajo k informiranju otrok ter jih ozaveščajo o njihovih temeljnih pravicah.

Novela Zakona o avdiovizualnih medijskih storitvah (ZAvMS) (2015) bolje uredi področje zaščite otrok in mladoletnikov v televizijskih programih in avdiovizualnih medijskih storitvah. Spremembe so usklajene z Direktivo o avdiovizualnih medijskih storitvah. V skladu s tem je po novem natančneje določena zaščita pred vsebinami, ki bi otrokom lahko škodovale.

V. Nasilje nad otroki (19. člen, tretji odstavek 24. člena, drugi odstavek 28. člena, 34., 37. (a) in 39. člen)

a) Zloraba in zanemarjanje (19. člen)

Med MDDSZ, MIZŠ ter Policijo je bil v letu 2013 sklenjen Dogovor v zvezi z izvajanjem nalog za zaščito otrok, ki natančneje opredeljuje dejavnosti za večjo zaščito otrok v primerih nasilja v družini. Za zaposlene v institucijah (predvsem v zdravstvenih in vzgojno-varstvenih (VVZ) in VIZ) je prijava suma nasilja obvezna, ne glede na določbe o varovanju poklicne skrivnosti.

RS je leta 2015 ratificirala Konvencijo Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima (t.i. Istanbulska konvencija). Leta 2016 je ustanovila MDS za spremljanje izvajanja Istanbulske konvencije.

Leta 2014 je bil dopolnjen Pravilnik o prepovedi približevanja določeni osebi, kraju ali območju, ki določa postopek izvedbe ukrepa prepovedi približevanja.

Leta 2015 so začele veljati Strokovne smernice za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti. Namen smernic je okrepiti hitro, učinkovito in usklajeno ukrepanje ter izmenjavo potrebnih informacij med posamezniki in službami. Smernice posebej poudarjajo koristi in pravice otrok.

Novela ZPND (2016) eksplicitno prepoveduje telesno kaznovanje otrok, dopolni opredelitev nasilja v družini in definira novo obliko nasilja (zalezovanje), razširi nabor družinskih članov, prav tako razširi nabor ukrepov sodišč, zlasti za večjo zaščito otrok, žrtev nasilja v družini, podatki o žrtvah so bolj varovani (predvsem podatki o otrocih) idr.

RS trenutno pripravlja Resolucijo o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini in nasilja nad ženskami.

V okviru PO20-25 je poseben poudarek tudi na preprečevanju nasilja nad otroki.

Pomembno nalogo na področju preprečevanja nasilja nad otroki, ozaveščanja o tovrstnem nasilju in nudenju storitev ter programov pomoči otrokom, žrtvam nasilja imajo NVO, zato MDDSZ vsako leto v okviru javnih razpisov sofinancira različne socialnovarstvene programe in programe s področja družine, v katere je vključeno tudi področje preprečevanja nasilja nad otroki. (Tabela 27)

V obdobju epidemije Covid-19 je bila vzpostavljena 24/7 telefonsko linijo za pomoč žrtvam nasilja. Aktiven je TOM telefon – telefon za otroke in mladostnike. RS je leta 2020 podpisala skupni dogovor za vzpostavitev EU številke za pomoč žrtvam nasilja nad ženskam.

Zavod RS za šolstvo (ZRSS) je leta 2016 izdal Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v VIZ. Namen dokumenta je zaposlenim v VIZ pomagati bolje razumeti pojav nasilja med vrstniki ter se ustrezno in učinkovito odzivati ob zaznavi medvrstniškega nasilja.

Na letnem nivoju se izvajajo številna usposabljanja in izobraževanja za strokovno javnost (CSD, sodstvo, zdravstveni delavci, policija idr.), prav tako se izvajajo številne ozaveševalne kampanje in projekti na temo nasilja v družini. (tabela 15)

Resolucija o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018-2028 (ReNPDZ18–28) predvideva pilotno testiranje in postopno sistemsko uvedbo preverjeno učinkovitih programov zmanjševanja medvrstniškega nasilja, ki povečujejo občutljivost otrok do te problematike in usmerjeno naslavlja obravnavo prepoznanih primerov vrstniškega in spletnega vrstniškega nasilja ter programov, ki uspešno delujejo na vzpostavitev varnega in spodbudnega šolskega okolja.

MDDSZ je leta 2020 prevedlo Priporočilo Odbora ministrov Sveta Evrope državam članicam o Smernicah o spoštovanju, varstvu in izpolnjevanju otrokovih pravic v digitalnem okolju ter jih distribuiralo vladnim službam, ter NVO. Smernice so objavili na svojih spletnih straneh.

Odgovor na priporočilo št. 40 a)

Odgovor vsebovan v točki V. a).

V letu 2015 je bil v KZ-1 dodan člen, da se pregon storilcev kaznivih dejanj zoper mladoletno osebo iz poglavič zoper življenje in telo, zoper človekove pravice in svoboščine, zoper spolno nedotakljivost ali drugo kaznivo dejanje iz tega zakonika z znaki nasilja začne po uradni dolžnosti, ne glede na to, ali je bil podan predlog za pregon (15.a člen). Poleg tega je bil v letu 2020 zastaralni rok za kazniva dejanja spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let, kršitve spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja zoper mladoletne osebe, zlorabo prostitucije, ki vključuje mladoletne osebe, ter prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva, kolikor se nanaša na vplivanje na nastanek gradiva, ki vključuje mladoletne osebe, podaljšan na trikratnik tistega, ki bi sicer veljal ob upoštevanju predpisane kazni.

Odgovor na priporočilo št. 40 b)

Na podlagi ZPND, ZNPPol in Pravilnika o sodelovanju policije z drugimi državnimi organi in organizacijami pri odkrivanju in preprečevanju nasilja v družini policija vodi evidenco kaznivih dejanj (žrtev in osumljencev) in podatke posreduje pristojnim organom (tudi CSD-jem).

Na podlagi ZPND evidenco vodijo CSD v okviru Baze socialnih podatkov. CSD za potrebe pomoči žrtvi, obravnavanja povzročitelja nasilja, izdelave načrta pomoči žrtvi, njegovega izvajanja in spremljanja idr. pridobivajo podatke tudi iz obstoječih baz podatkov od različnih zavodov in resorjev (MNZ, policije, izvajalcev vzgojne in izobraževalne dejavnosti, MZ, Nacionalnega inštituta za javno zdravje (NIJZ) idr.).

Po ZPND so organi in organizacije ter NVO dolžne zagotavljati medsebojno obveščanje in pomoč z namenom preprečevanja in odkrivanja nasilja, odpravljanja vzrokov ter nudenja pomoči žrtvi pri vzpostavitvi pogojev za varno življenje. Tako npr. sodišče o izrečenih ukrepih (po ZPND) takoj obvesti policijo in CSD ter VVZ ali VIZ, ki ga otrok obiskuje. Sprejeta so tudi različna področna navodila, smernice in podzakonski akti, ki natančneje določajo postopke medsebojnega obveščanja, postopanja, spremljanja primerov in nudenja pomoči žrtvam nasilja.

Odgovor na priporočilo št. 40 c)

Po ZPND je vsakdo, kadar sumi, da je žrtev nasilja otrok, dolžan o tem takoj obvestiti CSD, policijo ali državno tožilstvo.

DZ določa, da morata sodišče in CSD izvesti potrebna dejanja in ukrepe, ki jih zahtevata vzgoja in varstvo otroka ali varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi. Država izvede ukrepe za varstvo pravic in koristi otroka (ukrep za varstvo koristi otroka) le takrat, ko starši svoje pravice in obveznosti ne izvajajo ali je ne izvajajo v korist otroka. DZ določa tri vrste ukrepov za varstvo koristi otroka: začasne odredbe, nujni odvzem otroka in ukrepi trajnejšega značaja.

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju CSD, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini določa postopke medsebojnega obveščanja in nudenja pomoči. Koordinacijo medinstitucionalnega sodelovanja vodi CSD. Oblika medinstitucionalnega sodelovanja je tudi obravnavanje primera nasilja v multidisciplinarnem timu za obravnavanje nasilja v družini.

Odgovor na priporočilo št. 40 d)

Po DZ lahko sodišče z začasno odredbo odloči, da se stiki izvajajo ob navzočnosti strokovne osebe CSD ali zavoda, v katerega je bil otrok nameščen. Strokovna oseba udeleženca stika pripravi na stik ter spremlja ali stik za otroka predstavlja tako psihično obremenitev, da je ogrožen njegov telesni ali duševni razvoj. V tem primeru sodišču v poročilu predlaga ustrezno spremembo izrečenega ukrepa.

V zvezi z usposabljanjem in izobraževanjem strokovnih delavcev je odgovorjeno že v točki V. a).

Odgovor na priporočilo št. 45 a)

Tematika nasilja nad otroki in zaščita otrok sta vključeni v različne programske in strateške dokumente, in sicer ReDP18-28, ReNPM13-22, ReDP18-28, ReNPDZ18-28 in PO20-25. V okviru slednjega je poseben poudarek na preprečevanju nasilja nad otroki. V pripravi je nova Resolucija o preprečevanju nasilja v družini in nad ženskami. Odgovor vsebovan tudi v točki št. V. a) in d).

Odgovor na priporočilo št. 45 b)

RS ima sprejete različne zakonske in podzakonske predpise, ki opredeljujejo postopke obravnave otrok, žrtev nasilja ter programe zaščite in pomoči (odgovor vsebovan tudi v točki št. V. a) in odgovoru na priporočilo št. 40. ter št. 17 (Svet RS za otroke in družino)).

Odgovor na priporočilo št. 45 c)

Odgovor vsebovan v poglavju V. c).

Odgovor na priporočilo št. 45 d)

RS pri vzpostavljanju Varnih točk za otroke aktivno sodeluje z Unicef Slovenija. Tako je v Sloveniji že več kot 750 UNICEF-ovih varnih točk po vsej državi.

Policija je 2017 ob robu 34. zasedanja Sveta ZN za človekove pravice v Ženevi sodelovala na dogodku o spletnem ustrahovanju, ki ga je organizirala posebna predstavnica generalnega sekretarja ZN za problematiko nasilja nad otroki.

Posebna predstavnica generalnega sekretarja ZN za problematiko nasilja nad otroki je leta 2014 obiskala Slovenijo z namenom udeležbe na 24. Nacionalnem otroškem parlamentu in okrogli mizi ob 25. obletnici KOP. Izvedena so bila številna srečanja s predstavniki vladnih institucij in NVO.

b) Prepoved in odprava vseh oblik škodljivih ravnanj (tretji odstavek 24. člena)

MDDSZ je v letu 2014 financiralo raziskavo na temo prisilnih porok romskih deklic (Tabela 8 in 9).

V skladu z novelo KZ-1 sta bili v letu 2015 inkriminirani kaznivi dejanji prisilne sklenitve zakonske zveze in zalezovanja, ki obe poznata kvalificirano obliko, če sta storjeni zoper mladoletne osebe.

NPUR 2017–2021 vključuje ukrepe tudi na področju socialnega varstva s poudarkom na zgodnjih in prisilnih porokah in begih mladoletnih oseb v škodljiva okolja ter postopkih obravnave primerov zunajzakonskih skupnosti z mladoletnimi osebami. Za izvedbo in koordinacijo ukrepov je bila leta 2017 oblikovana ad-hoc delovna skupina. Na njeno pobudo so bila na to temo leta 2018 in 2019 izvedena izobraževanja za zaposlene v pravosodju, v letu 2020 pa pripravljen Priročnik o prepoznavanju in ukrepanju v primerih »prezgodnjih« in prisilnih porok v romski skupnosti. Objavljen bo v digitalni in tiskani obliki, v letu 2021 pa so načrtovani dogodki, na katerih se ga bo predstavilo zainteresirani javnosti. Leta 2018 in 2019 so bili izvedeni tudi nacionalni in regijski posveti na temo prisilnih in prezgodnjih porok otrok, pripadnikov romske skupnosti. Namen: okrepitev povezovanja institucij, ki jih zadevajo tovrstne oblike škodljivih praks, in ozaveščanja pripadnikov romske skupnosti o tej problematiki. Z aktivnostmi se bo nadaljevalo. V nekaterih večnamenskih romskih centrih so potekale delavnice z namenom seznanjanja in ozaveščanja pripadnikov romske skupnosti o tej tematiki.

SCSD je izdala Usmeritve in priporočila za delo strokovnih delavcev CSD v primeru begov mladoletnikov v škodljiva okolja, ki predstavljajo koristen pripomoček pri izvajanju nalog strokovnih služb z namenom zaščite otrok.

Akcijska načrta za boj proti trgovini z ljudmi 2017–2018 in 2019-2020 sta bila podlagi za izvedbo številnih aktivnosti za ozaveščanje potencialnih žrtev trgovine z ljudmi v romskih skupnostih, predvsem z vidika prisilnih in prezgodnjih porok. V okviru Javnega razpisa za sofinanciranje ozaveševalnih in izobraževalnih projektov v

letu 2018, 2019 in 2020 je tretjina aktivnosti ozaveščanja otrok o tovrstnih škodljivih praksah potekala v okoljih, kjer živi romska skupnost; v letu 2020 so bile aktivnosti zaradi epidemije Covid-19 okrnjene.

Z namenom pravočasne zaznave prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti in ukrepanja, policija izvaja preventivne dejavnosti v obliki predavanj in delavnic, ki so namenjene otrokom in strokovnim delavcem v VIZ.

Odgovor na priporočilo št. 44 a) in b)

Po ZKP mora policija v primeru podanih razlogov za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, ukreniti potrebno, da se izsledi storilec kaznivega dejanja, da se storilec ali udeleženec ne skriva ali ne pobegne, da se odkrijejo in zavarujejo sledovi kaznivega dejanja in predmeti, ki utegnejo biti dokaz in da se zberejo vsa obvestila, ki bi utegnila biti koristna za uspešno izvedbo kazenskega postopka.

Pravilnik o sodelovanju organov ter o delovanju CSD, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini določa, da se lahko oblikuje multidisciplinarni tim za obravnavanje nasilja v družini, ki ga sestavlja skupina strokovnjakov z namenom zagotoviti celovito pomoč in zaščito posamezni žrtvi.

Policija namenja veliko pozornosti preventivi in ozaveščanju otrok tudi v delih, kjer živi pretežno romska populacija. Predavanja in delavnice so namenjene otrokom ter strokovnim delavcem v VIZ s ciljem, da se pravočasno zazna to obliko kaznivega dejanja in nanjo ustrezno odzove.

Odgovor vsebovan tudi v poglavju V. b).

Odgovor na priporočilo št. 44 c)

V letu 2017 je MZ izvedlo Javni razpis za sofinanciranje programov zdravstvenega varstva s poudarkom na zdravju romskih mladostnic, žensk in otrok. Namen javnega razpisa je bil sofinanciranje programov pomoči, ozaveščanja, svetovanja in oskrbe romskih mladostnic, žensk in otrok s ključnim ciljem zagotavljanja bolj kakovostnega življenja in zdravja.

Urad Vlade RS za komuniciranje (UKOM) je leta 2018, 2019 in 2020 izvedel Javni razpis za sofinanciranje informativno-komunikacijskih in izobraževalnih projektov nevladnih in humanitarnih organizacij. Vanj je bila vključena tudi vsebina ozaveščanja o prisilnih in dogovorjenih porokah. Na javnem razpisu je bilo vsakič izbrano društvo Ključ, ki je izvedlo dva projekta ozaveščanja o prezgodnjih in prisilnih porokah – Vijolica in Telesnica (Tabela 7).

Odgovor na priporočilo št. 44 d)

Odgovor vsebovan v poglavju II.

Odgovor na priporočilo št. 44 e)

Odgovor vsebovan tudi v točki št. V. b).

V okviru mreže pomoči, ki je namenjena žrtvam nasilja, je na voljo vključitev v različne oblike pomoči, bodisi v obliki namestitvene podpore (krizne namestitve, varne hiše, zavetišča) ali pa v obliki svetovanja (socialnovarstveni programi).

c) Spolno izkoriščanje in spolna zloraba (34. člen)

Določba KOP je bila že razložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4).

KZ opredeljuje kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, pri čemer posebej ščiti otroke. Za še večjo zaščito otrok je bil dodan člen, ki kot kaznivo dejanje opredeljuje pridobivanje oseb, mlajših od petnajst let, za spolne namene. Ta člen določa, da je kaznivo nagovarjanje otroka (osebe, mlajše od petnajst let) prek informacijskih ali komunikacijskih tehnologij za srečanje z namenom storitve spolnega napada ali zaradi izdelave slik, avdiovizualnih ali drugih predmetov pornografske ali drugačne seksualne vsebine.

Novela ZPND je razširila opredelitev spolnega nasilja, in sicer se za nasilje sedaj šteje že grožnja z nasiljem ter javna objava spolnih vsebin o žrtvi.

Implementirana je bila Direktiva o boju proti spolni zlorabi in spolnemu izkoriščanju otrok ter otroški pornografiji.

RS je 2013 ratificirala Konvencijo Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (t.i. Lanzarotsko konvencijo), ki je za Slovenijo začela veljati s 1. januarjem 2014. RS aktivno sodeluje v odboru držav članic. Trenutno je udeležena v dveh paralelnih ocenjevanjih odbora Lanzarote, ki se nanašata na preprečevanje zlorabe v migracijskih tokovih in zlorabo preko informacijskih tehnologij.

Strokovne smernice za obravnavo nasilja v družini pri izvajanju zdravstvene dejavnosti vključujejo tudi priporočila za obravnavo otroka, žrtve spolne zlorabe.

MP je leta 2017 pristopilo k izvedbi projekta ustanovitve Hiše za otroke v Sloveniji, po islandskem modelu Barnahus. Hiša bo sprva namenjena otrokom, ki so žrtve spolnih zlorab. Omogočala bo hitro in učinkovito ukrepanje ter celostno obravnavo s pravilnim, otroku prijaznim multidisciplinarnim in medinstitucionalnim pristopom. Osrednji cilj bo usklajevanje vzporednih kazenskih preiskovalnih postopkov in postopkov za zaščito otroka. S tem bo preprečena vnovična travmatizacija med postopkom preiskave in postopkom pred sodiščem. Hiša za otroke je prostor, kjer se otroci, žrtve nasilja, počutijo varne, kjer njihovo zaslišanje izvajajo usposobljeni strokovnjaki in jim zagotavljajo podporo in psihosocialno pomoč. MP leta 2020 pripravilo osnutek Zakona o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celoviti obravnavi v hiši za otroke.

Akcijski načrt RS za izvajanje resolucij Varnostnega sveta Združenih narodov o ženskah, miru in varnosti (2018–2020) je sicer usmerjen v zunajpolitične aktivnosti, se pa obenem osredotoča tudi na situacijo na nacionalni ravni. Nasilje nad deklicami je zajeto v dveh sklopih: a) zaščita deklic pred konfliktom, med njim in po njem ter odprava spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, povezanega s konflikti; b) odgovornost za preprečevanje ter pregon storilcev spolnega nasilja in nasilja zaradi spola, povezanega s konflikti.

Na pobudo Slovenije je leta 2015 Svet Evrope razglasil 18. november za Evropski dan za zaščito otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo. Razglasitev tega posebnega dneva je Slovenija predlagala z namenom senzibilizacije in ozaveščanja javnosti o spolnih zlorabah otrok.

Zagotovili smo prevod poučnega vodiča za otroke in njihove starše z naslovom Kiko in roka. Vodič na preprost in razumljiv način pomaga staršem, da otrokom pojasnijo, kako prepoznati spolno nasilje in kako se odzvati nanj.

Za preprečevanje spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab otrok je pomembno tudi ozaveščanje v obliki izobraževanj, projektov in kampanj na to temo (Tabela 6, 7, 10, 13, 15).

Odgovor na priporočilo št. 42 a) in c)

Odgovor vsebovan v točki št. V. b) in c) ter odgovorih na priporočilo št. 44 a) in b).

Dogovorjena oz. prisilna poroka (kot praksa, podobna suženjstvu) je lahko povezana z namenom izkoriščanja, suženjstva, služabništva ali suženjstvu podobnega stanja in se ob prisotnosti še drugih elementov trgovanja z ljudmi lahko preganja tudi kot kaznivo dejanje trgovine z ljudmi. V letu 2015 je bil obravnavan primer prisilne poroke mladoletnega romskega dekleta, ki je doživel epilog pravnomočne obsodilne sodbe za kaznivo dejanje trgovine z ljudmi za namen služabništva.

Pojav prisilnih in prezgodnjih porok v romski skupnosti naslavljamo tudi v okviru MDS za boj proti trgovini z ljudmi. Na podlagi Akcijskega načrta za boj proti trgovini z ljudmi za obdobje 2019-2020 potekajo številne aktivnosti za preventivno ozaveščanje potencialnih žrtev trgovine z ljudmi v romskih skupnostih.

UN je koordiniral pripravo Priročnika o prepoznavanju in ukrepanju v primerih »prezgodnjih« in prisilnih porok v romski skupnosti.

Policija že vrsto let izvaja aktivnosti za uspešnejšo obravnavo primerov bega otrok v druge družinske skupnosti. Policisti so prejeli usmeritve in priporočila za delo v teh primerih. V okviru Generalne policijske uprave obstaja stalna delovna skupina za delo policije v večkulturni skupnosti s ciljem izboljšanja tovrstnih postopkov.

Odgovor na priporočilo št. 42 b)

Odgovor vsebovan v točki št. V. b).

Odgovor na priporočilo št. 42 d)

RS je posodobila zakonodajo, ki omogoča odkrivanje, preiskovanje in pregon spolnega izkoriščanja in zlorab otrok. V KZ je bilo dodano kaznivo dejanje prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti, na novo se je uvedel sistem dajanje podatkov iz kazenske evidence ustanovam ali društvom, ki so jim otroci ali mladoletniki zaupani v učenje, vzgojo, varstvo ali oskrbo.

Vzpostavljeni so normativni mehanizmi za obdelavo gradiv spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja otrok in identifikacijo žrtev. Oktobra 2015 se je slovenska policija priključila v sistem International Child Sexual Exploitation images database, s katero upravlja GS Interpol v Lyonu. Preiskovanje tovrstnih kaznivih dejanj opravljajo izkušeni in usposobljeni kriminalisti, ki opravljajo svoje naloge na regijskem ali državnem nivoju v okviru skupin za preiskovanje mladoletniške kriminalitete.

Odgovor na priporočilo št. 42 e)

Odgovor vsebovan v točki št. V a) (socialnovarstveni programi in programi s področja družine) in c) (Hiša za otroke).

Z namenom preprečevanja (spolnega) nasilja KZ na novo uvede varnostni ukrep prepovedi približevanja ali komuniciranja z žrtvijo kaznivega dejanja.

Policija redno sodeluje v preventivnih aktivnostih za ozaveščanje javnosti, otrok, staršev, strokovnih delavcev v šolah v zvezi z varno rabo interneta.

d) Zaščita otrok pred mučenjem ali drugim okrutnim, nečloveškim ali poniževalnim ravnanjem ali kaznovanjem, vključno s telesnim kaznovanjem (drugi odstavek 37. (a) in 28. člena)

V novelo ZPND (2016) je bilo vključeno določilo o prepovedi telesnega kaznovanja otrok. Telesno kaznovanje otrok je definirano kot vsako fizično, kruto ali ponižujoče kaznovanje otrok oziroma vsako dejanje, namenjeno kaznovanju otrok, ki ima elemente fizičnega, psihičnega ali spolnega nasilja ali zanemarjanja kot vzgojne metode.

V noveli ZOFVI (2016) je bil dodan nov člen o varnem in spodbudnem učnem okolju z jasnim poudarkom na prepovedi telesnega kaznovanja otrok in vsakršni drugi oblik nasilja nad in med otroki.

RS je v letu 2018 sprejela dve resoluciji, ki se v svojih vsebinah dotikata tudi tematike telesnega nasilja nad otroki. V skladu s ReDP18-28 se izvajajo programi v podporo družini s poudarkom na pozitivnem starševstvu. Pozitivno starševstvo temelji na ideji spoštovanja otrokovih pravic in zagotavljanju varnega okolja, kar hkrati

pomeni odsotnost kakršnihkoli oblik nasilja (kot vzgojne metode). Preventivni programi v podporo družini so pomembni za zaščito otrok pred nasiljem, namenjeni so zmanjševanju čustvenih stisk, učenju učinkovite komunikacije in pozitivne navezanosti v družini, izboljšanju socialnih kompetenc, izboljšanju sposobnosti obvladovanja čustev in gradnji pozitivne samopodobe. ReNPDZ18–28 poudarja krepitev starševskih kompetenc in veščin komunikacije v okviru različnih programov. Gre za programe starševstva, ki se izvajajo v okviru zdravstvenih, socialnovarstvenih in NVO po celotni Sloveniji.

Odgovor na priporočilo št. 38

Odgovor delno vsebovan v točki št. V. d).

ZPND določa, da se kot družinski člani štejejo tudi rejniki in rejnice, kar pomeni, da se določba prepovedi telesnega kaznovanja veže tudi na rejniške družine.

Kakršnakoli oblika telesnega kaznovanja, mučenje, okrutno ali ponižujoče ravnanje z zaprtimi osebami v zavodih za prestajanje kazni zapora je zakonsko prepovedano (KZ, ZIKS). Zagotovljeno je sodno varstvo.

e) Ukrepi za spodbujanje telesnega in duševnega okrevanja ter ponovne vključitve otrok, ki so bile žrtve, v družbo (39. člen)

Odgovor vsebovan v točki št. V. a) in d) (socialnovarstveni programi in programi s področja družine).

VI. Družinsko okolje in nadomestna oskrba (5., 9.–11., prvi in drugi odstavek 18. člen, 20., 21., 25. in četrti odstavek 27. člena)

a) Družinsko okolje in starševski nadzor na način, ki je skladen z razvijajočimi se zmožnostmi otroka (5. člen)

Odgovor na priporočilo št. 47 a)

Na podlagi Zakona o sodiščih (ZS) so za reševanje družinskih zadev lahko ustanovljeni družinski oddelki pri vseh okrožnih sodiščih. Ob uvajanju DZ, ki je pristojnost odločanja prenesel iz CSD na sodišča, sta bila ustanovljena dva posebna specializirana oddelka na sodiščih v Ljubljani in Mariboru.

Sodišča so za obravnavanje sporazumnih predlogov strank v družinskih razmerjih oblikovala pravila, ki pripomorejo k hitrejšemu razpisu naroka in zaključku postopka. V vseh družinskih zadevah je predvideno prednostno reševanje (DZ), pri čemer so nekateri postopki po ZS opredeljeni kot nujni (v izvršilnih zadevah v zvezi z vzgojo in varstvom otrok ter preživninskimi obveznostmi, ki izhajajo iz zakona). DZ določa, da državni organi, izvajalci javnih služb, nosilci javnih pooblastil, organi lokalnih skupnosti ter druge fizične in pravne osebe morajo v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom skrbeti za korist otroka.

V času razglašene epidemije se z odredbo predsednika Vrhovnega sodišča obseg poslovanja sodišč omeji na poslovanje v nujnih zadevah. Med nujne zadeve spadajo tudi nepravdne zadeve po zakonu, ki ureja preprečevanje nasilja v družini in izvršilne zadeve v zvezi s postopki za varstvo koristi otrok.

Odgovor na priporočilo št. 47 b)

CIP vsako leto izvaja številna specializirana izobraževanja s področja družinskega prava. V letu 2019 je npr. bilo izvedenih 8 medinstitucionalnih delavnic v zvezi z uporabo novega DZ. Izobraževanja so bila izvedena na temo

ukrepov za varstvo koristi otroka po DZ. Eden od ukrepov je tudi začasna odredba o stikih pod nadzorom, tako da je bila v delavnice zajeta tudi ta vsebina. Delavnice so bile namenjene sodnikom, strokovnim delavcem na CSD, strokovnim delavcem na ministrstvih idr.

Odgovor na priporočilo št. 47 c), d) in e)

Sodniki se redno udeležujejo izobraževanj s področja družinskega prava, v okviru teh se izvajajo tudi izobraževanja o pravici otrok do stikov z obema staršema. Tudi strokovni delavci na CSD se redno izobražujejo na to temo (Tabela 15).

O stikih med otrokom in starši odloča sodišče, ki mora pri svoji odločitvi vedno upoštevati okoliščine vsakega primera posebej. Stike določi v obsegu in na način, ki je v otrokovo največjo korist. V skladu z DZ sodišče o stikih pod nadzorom odloči z začasno odredbo. Stiki določeni na ta način se lahko izvajajo največ dve uri na teden, začasna odredba o stikih pod nadzorom pa lahko traja največ devet mesecev in je ni mogoče ponovno izdati ali podaljšati. Izvajanje stikov pod nadzorom spremlja CSD, ki enkrat mesečno o tem poroča sodišču.

V primeru težav pri izvajanju stikov lahko staršem nudi pomoč CSD. V primeru kršitev je možno sprožiti postopek izvršbe. Če tisti od staršev, pri katerem otrok živi, onemogoča stike med otrokom in drugim od staršev ter stikov ni mogoče izvajati niti ob strokovni pomoči CSD, lahko sodišče na predlog drugega od staršev odloči, da se tistemu, ki onemogoča stike, odvzame varstvo in vzgoja ter se otroka zaupa drugemu od staršev, če sodišče ugotovi, da bo ta omogočal stike, in če je le tako mogoče varovati korist otroka.

Posamezni CSD imajo urejene namenske sobe, drugi ustrezno prilagodijo prostore, da so otroku prijazni, nekateri pa za stik pod nadzorom uporabljajo tudi varne sobe za zaslišanje, ki so urejene pri 12 CSD in so v bližini okrožnih sodišč.

Odgovor vsebovan v odgovor na priporočilo št. 33 (otrokovo mnenje).

Odgovor na priporočilo št. 47 f)

V veljavnem pravnem redu so vzpostavljeni številni mehanizmi za učinkovito izterjavo preživnin in prednostno reševanje preživninskih zahtevkov. Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ) določa preživninsko terjatev kot privilegirano, ki se poplača pred vsemi drugimi. Z novelo ZIZ je bila izvršba preživninskih terjatev, z namenom večje zaščite pravic otrok, dodatno poenostavljena in olajšana ter širše določena kot prednostna terjatev. Taka terjatev ima iz naslova zakonite preživnine v primerih izvršbe na denarno terjatev dolžnika (npr. plača, sredstva na računu pri banki) prednost pri poplačilu pred drugimi terjatvami. Z novelo je bil za terjatve iz naslova zakonite preživnine tudi podaljšan čas, za katerega se lahko pri izvršbi na denarno terjatev dolžnika predlaga izvršba brez ponovne vložitve predloga za izvršbo, in sicer iz enega na dve leti. Zakon daje prednost preživninskim terjatvam tudi pri upravni izplačilni prepovedi ter za terjatve zapadle v zadnjem letu pri izvršbi na nepremičnino, in pri izvršbi na delež družbenika v družbi. Izvršba na plačo in druge osebne prejemke je zaradi zagotavljanja socialnega minimuma dolžnika omejena tako, da mora dolžniku ostati znesek v višini 76% minimalne plače.

DZ je vnesel tudi nekaj sprememb na področju preživnin, in sicer se le-te nanašajo na jasnejšo določitev pogoja rednega šolanja ter določajo omejitve, da upravičenec po osemnajstem letu ni zaposlen ali vpisan v evidenco brezposelnih oseb.

ReDP18-28 med ukrepe uvršča ozaveščanje na področju odgovornega starševstva (v okvir katerega spada tudi plačevanje preživninskih obveznosti) ter pripravo spletnega orodja za informativni izračun primerne višine preživnine. Spletno orodje za informativni izračun primerne višine preživnine je v izdelavi.

Neplačevanje preživnine je po KZ opredeljeno kot kaznivo dejanje. Policisti so leta 2015 prejeli dodatne usmeritve za preiskovanje teh kaznivih dejanj, predvsem v smislu dokazovanja, da se kljub zmožnosti za plačevanje oseba izmika plačevanju preživnine.

Odgovor na priporočilo št. 47 g)

EU je 2011 pristopila h Haaški konvenciji z dne 23. novembra 2007 o mednarodni izterjavi preživnine otrok in drugih oblik družinskih preživnin in sklenila Haaški protokol z dne 23. novembra 2007 o pravu, ki se uporablja za preživninske obveznosti.

b) Skupna odgovornost staršev, pomoč staršem in zagotavljanje storitev otroškega varstva (18. člen)

DZ izrecno določa, da starševska skrb pripada skupaj obema staršema. Starševska skrb so obveznosti in pravice staršev, ki se nanašajo na skrb za otrokovo življenje in zdravje, njegovo vzgojo, varstvo in nego, nadzor nad otrokom in skrb za njegovo izobraževanje ter obveznosti in pravice staršev, ki se nanašajo na zastopanje in preživljanje otroka ter na upravljanje njegovega premoženja. V primeru težav ali nesoglasij pri izvajanju starševske skrbi, lahko staršem nudi pomoč CSD. Staršem so na voljo tudi različni socialnovarstveni programi in storitve, programi v podporo družini, delavnice za starše, psihosocialna pomoč ipd.

RS ima dobro razvit javni sistem predšolske vzgoje in varstva (ZOFVI in ZVrt). Vanj je vključenih 82,7% vseh predšolskih otrok v starosti od enega do pet let. Program je sofinanciran s strani občin in države, razliko pokrijejo starši glede na dohodkovni razred, ki ga zasedajo (od 0% do 77% cene programa). Če ima ista družina v vrtec hkrati vključena dva ali več otrok, starši za drugega otroka v vrtcu plačajo 30% zneska (glede na dohodkovni razred, ki ga zasedajo), za vsakega nadaljnjega mlajšega otroka pa so oproščeni plačila. Otroka je mogoče vpisati v vrtec, ko dopolni 11 mesecev. Predšolska vzgoja je zagotovljena tudi otrokom, ki so na zdravljenju v bolnišnicah. Otroci, ki se še ne šolajo in niso vključeni v vrtec, so upravičeni do 20% višjega otroškega dodatka. RS sledi strateškemu cilju EU 2020, ki predvideva v vrtec vključenih 95% otrok drugega starostnega obdobja (trenutno vključenih 94,1% otrok).

c) Ločitev od staršev (9. člen)

URS v 54. členu določa, da imajo starši pravico in obveznost vzdrževati, izobraževati in vzgajati svoje otroke. Ta pravica in obveznost se staršem lahko odvzame ali omeji samo, če starši ne izvajajo starševskih obveznosti. Pravna ureditev ukrepov za varstvo koristi otroka temelji na načelu najblažjega posega. To pomeni, da je treba, če je le mogoče, koristiti otroka zavarovati z ukrepom, ki ne bo zahteval izločitve otroka iz družine. Prav tako pa je pomembno, da si država, kadar izvede ukrep, s katerim otroka izloči iz družine, prizadeva, da staršem in otroku z različnimi spremljajočimi terapijami in zdravljenji ter svetovalnim delom pomaga tako, da se bo otrok lahko čim prej vrnil k staršem in bodo ti lahko ponovno prevzeli skrb za varstvo in vzgojo otroka.

Odgovor o stikih vsebovan v odgovor na priporočilo št. 47 c), d) in e).

Stiki zaprtih oseb z otroki se zagotavljajo v čim večji meri. Strokovno izhodišče, ki ga zasledujemo je, da se stiki zagotavljajo vedno v korist otroka. V Sloveniji otroci ne živijo skupaj svojimi materami, kadar so le-te v zaporu.

Za zagotavljanje zaščite otrok, katerih starši so zaprti, so bili v zadnjih letih sprejeti različni ukrepi (Tabela 33).

d) Ponovna združitev družine (10. člen)

Določba KOP je bila že obrazložena v prvem in drugem poročilu RS (CRC/C/8/Add.25 in CRC/C/70/Add.19).

e) Izterjava preživnine za otroka (četrti odstavek 27. člena)

Določba konvencije je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4).

Z novelo ZPND je neupravičeno neizpolnjevanje preživninskih obveznosti do družinskega člana opredeljeno kot ekonomsko nasilje.

Odgovor vsebovan v odgovoru na priporočilo 47 f) in 47 g).

f) Otroci brez družinskega okolja (20. člen)

Odgovor na priporočilo št. 49

Rejništvo je v DZ opredeljeno kot posebna oblika varstva otrok, ki jim je potrebna oskrba in vzgoja pri osebah, ki niso njihovi starši. Novost, ki jo prinaša DZ, je, da o namestitvi otroka v rejništvo in imenovanju rejnika odloča sodišče in ne več CSD. Postopki imenovanja rejnikov so tako bolj transparentni.

Samo izvajanje rejniške dejavnosti določa Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD). Bistvene spremembe od leta 2013: možnost izredne pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti tudi za osebo, ki ni kandidirala po predpisanem postopku in ki ni otrokov sorodnik, izključno iz vidika posebnih okoliščin, ki sledijo potrebam otroka; rejnikom je dodano novo pooblastilo za pridobivanje informacij in sprejemanje odločitev, povezanih z otrokovim vsakdanjim življenjem; sprememba izraza »rejenec« v izraz »otrok«; za rejnike se povečuje število ur obveznega usposabljanja; uvedba novega enkratnega denarnega prejemka ob prvi namestitvi otroka v rejništvo; zvišanje mesečne višine materialnih stroškov za otroka; fleksibilnejša možnost vključitve poklicnih rejnic in rejnikov v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje; možnost podaljšanja bivanja v rejniških družinah osebam, ki po zaključku srednješolskega izobraževanja aktivno iščejo zaposlitev in nimajo druge možnosti bivanja in s tem omogočanje lažjega reševanja zaposlitvenega in stanovanjskega vprašanja in s tem osamosvojitve; povišuje se višina plačila dela kot dela rejnine, ki pripada rejniku.

Druge ugodnosti: rejniki in skrbniki imajo, kadar otroka dejansko negujejo in varujejo, pravico do nadomestila zaradi nege ožjega družinskega člana; rejnik lahko za otroka uveljavlja materinski, očetovski oz. starševski dopust (ter pripadajoče nadomestilo) ter pravico do krajšega delovnega časa; dodatek za veliko družino (kadar trije ali več otrok iz iste družine živijo brez staršev) ter dodatek za nego otroka; rejnik ima ob namestitvi otroka, ki še ni zaključil prvega razreda osnovne šole, pravico do 30 dni starševskega dopusta; otroci v rejništvu so v celoti oproščeni plačila vrtca, učenci, nameščeni v rejništvo, pa imajo v celoti subvencionirano šolsko malico in kosilo, dijaki pa šolsko malico; zaposlen rejnik ima pravico do dodatnega dneva letnega dopusta za otroka do 15. let, ki je v rejništvu, prav tako mu je zagotovljeno posebno varstvo v zvezi z nočnim in nadurnim delom; dohodnine se ne plača od prejemkov, ki jih rejnik ali izvajalec socialno-varstvene storitve oskrbe v drugi družini prejme za izvajanje storitev v okviru javne službe, če za to storitev sklene pogodbo s CSD; rejnik lahko uveljavlja nižjo letno dajatev v višini 50% letne dajatev za osebna vozila v primeru skupnega stalnega prebivališča vlagatelja (rejnika) in štirih ali več otrok, starih do 18 let. Rejnik, ki je upravičen do te dajatve, je upravičen tudi do pomoči pri nakupu vinjete.

RS izvaja redna vsakoletna usposabljanja rejnikov ter kandidatov za izvajanje rejniške dejavnosti (Tabela 16).

Izdane so bile Strokovne smernice za delo CSD na področju rejništva.

g) Redno izvajanje pregleda namestitve (25. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4), hkrati so posamezna pojasnila vključena v točki VI. f) in h).

h) Posvojitev (nacionalna in meddržavna) (21. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v prvem, drugem ter združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/8/Add.25, CRC/C/70/Add.19 in CRC/C/SVN/3-4).

Pomembnejše zakonodajne spremembe so bile sprejete leta 2017 z DZ. Gre predvsem za novosti glede delitve pristojnosti med CSD in sodišči, medtem ko konceptualne usmeritve ostajajo usklajene s preteklo zakonodajo. Sodišča po novem odločajo o posvojitvah, CSD pa izvedejo postopek ugotavljanja pogojev za posvojitev in izbire posvojitelja. Med pomembnejšimi novostmi velja omeniti še: ni več določena starostna meja za podajanje otrokovega soglasja k posvojitvi; možnost skupne posvojitve otroka ne le za zakonca, temveč tudi za zunajzakonska partnerja; vzpostavitev centralne zbirke otrok in kandidatov za posvojitev ter centralne zbirke v RS izvedenih posvojitvev.

Z namenom izboljšanja strokovnega dela na področju posvojitvev so bile v letu 2019 pripravljene Smernice za delo CSD na področju posvojitvev.

i) Nezakonito premeščanje in nevračanje (11. člen)

S spremembo Zakona o ratifikaciji Konvencije o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok je naloge centralnega izvršilnega organa po Konvenciji o civilnopravnih vidikih mednarodnega protipravnega odvzema otrok pričelo opravljati MDDSZ. Za izvajanje Konvencije so zadolženi MDDSZ, MP in MZZ.

VII. Invalidnost, osnovno zdravje in socialne storitve (6. člen, tretji odstavek 18. člena, 23., 24., 26. člen, prvi do tretji odstavek 27. člena, 33. člen)

a) Otroci s posebnimi potrebami in ukrepi (23. in 6. člen)

Odgovor na priporočilo št. 51

V RS temelji vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami na naslednjih ciljih in načelih: zagotavljanje največje koristi otroka, celovitost in kompleksnost vzgoje in izobraževanja, enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnih potreb otrok, vključevanje staršev, posvojiteljev, rejnikov in skrbnikov v postopek usmerjanja in oblike pomoči, individualiziran pristop, interdisciplinarnost, ohranjanja ravnotežja med različnimi področji otrokovega telesnega in duševnega razvoja, čim prejšnja usmeritev v ustrezen program vzgoje in izobraževanja, takojšnja in kontinuirana podpora in strokovna pomoči v programih vzgoje in izobraževanja, vertikalna prehodnost in povezanost programov, organizacija vzgoje in izobraževanja čim bližje kraju bivanja, zagotavljanje ustreznih pogojev, ki omogočajo optimalen razvoj posameznega otroka.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) predvideva pripravo individualiziranega načrta za vsakega otroka s posebnimi potrebami, ki potrebuje prilagojene izobraževalne programe in/ali dodatno strokovno pomoč. Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami na prvi stopnji vodi strokovna komisija, sestavljena iz strokovnjakov različnih strok. Na podlagi mnenja komisije, so otroci s posebnimi potrebami usmerjeni v različne programe. Usmeritev otroka vpliva na obliko pomoči in podpore, vključno na področju izobraževanja (prilagojeno izvajanje programov, dodatna strokovna pomoč, fizična pomoč, itd.), starševskega varstva in družinskih prejemkov, zdravstvenega varstva (medicinski pripomočki, povračila za zdravila in hrano, itd.).

Z letom 2019 je stopil v veljavo nov Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP), ki vzpostavlja nudenje celostne zgodnje pomoči družini in otroku s posebnimi potrebami in s tem izboljša kakovost življenja teh družin. Celostna zgodnja obravnava, ki zajema otroke s posebnimi potrebami in otroke z rizičnimi dejavniki ter njihove družine v predšolskem obdobju, poteka v centrih za zgodnjo obravnavo v okviru razvojnih ambulant po vsej Sloveniji. Otroke obravnava multidisciplinarni tim, za družino se pripravi individualen načrt pomoči družini, predstavnik družine otroka sodeluje z multidisciplinarnim timom.

Pravice otrok oziroma staršev otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo ureja ZSDP. Določbe, ki so relevantne za otroke s posebnimi potrebami so: ob rojstvu otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo se starševski dopust podaljša za 90 dni (na podlagi mnenja zdravniške komisije); v primeru, da se ugotovi motnja v telesnem ali duševnem razvoju otroka ali dolgotrajna hujša bolezen otroka po uveljavljanju pravice do starševskega dopusta, otrok pa še ni dopolnil starosti 18 mesecev, ima eden od staršev pravico do 90 dni dopusta za nego in varstvo od dneva priznanja pravice; pravica do dela s krajšim delovnim časom. Eden od staršev, ki varuje in neguje zmerno ali težje gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka, lahko pravico do krajšega delovnega časa podaljša do osemnajstega leta starosti otroka. Omenjeno pravico lahko podaljša na podlagi mnenja zdravniške komisije. Na CSD lahko uveljavlja pravico do plačila sorazmernega dela prispevkov za socialno varnost do polne delovne obveznosti; starševski dodatek se podaljša ob rojstvu otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo za dodatnih 90 dni (na podlagi mnenja pristojne zdravniške komisije); dodatek za nego otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo je pravica, ki jo lahko uveljavlja eden od staršev. Dodatek za nego otroka mesečno znaša 102,40 EUR, za otroke s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno ovirane otroke ali otroke z določenimi boleznimi iz seznama hudih bolezni pa 204,80 EUR; delno plačilo za izgubljeni dohodek je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev ali druga oseba, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka ali otroka z določeno boleznijo iz seznama hudih bolezni.

Staršem otrok, ki potrebujejo posebno nego in varstvo, pripadajo tudi druge pravice - dodatni dnevi letnega dopusta, višji znesek davčne olajšave, vračilo davka na motorna vozila za nakup motornega vozila za prevoz invalidne osebe, oprostitev plačila letne dajatve za vozila za prevoz invalidov, vračilo razlike med ceno vinjete za kombinirana vozila in ceno vinjete za osebna vozila, brezplačen prilagojen prevoz težko oviranega otroka idr.

MIZŠ izvaja številne projekte, ki so namenjeni izboljšanju kakovosti življenja otrok s posebnimi potrebami in zagotavljanju enakosti (Tabela 36).

b) Zdravje in zdravstvene storitve (24. člen) in prepovedane droge (33. člen)

Odgovor na priporočilo št. 53

V RS je otrokom in mladostnikom zagotovljena brezplačna zdravstvena oskrba (do zaključka študija), dostop do specialista pediatra na primarni ravni, preventivni programi za otroke s pregledi, cepljenjem, vzgojo za zdravje idr. Na primarni ravni zdravstvene oskrbe za otroke skrbi specialist pediater ali šolski zdravnik. Za celovito obravnavo otrok je zagotovljena tudi mreža drugih izvajalcev - kliničnih psihologov, logopedov, razvojnih pediatričnih timov ipd. Vsi otroci imajo torej pravico do zdravstvenega varstva, prihaja pa do razlik pri dostopu do storitev (zaradi oddaljenosti od zdravstvenih ustanov, slabše ozaveščenosti o pravicah ipd.). Slovenija si prizadeva to izboljšati, zato ReDP18-28 določa naslednje ukrepe: ukrepi, ki vsem otrokom zagotovijo enak dostop do posodobljenih kakovostnih zdravstvenih programov (zgodnje prepoznavanje, zdravljenje, intervencija ob povečani ogroženosti, informacijska podpora); ozaveščanje staršev, otrok in mladostnikov o vključitvi v preventivne programe, posebej tistih pri katerih je zaznana slabša vključenost idr. Leta 2016 je bila sprejeta tudi Resolucija o nacionalnem planu zdravstvenega varstva 2016–2025 »Skupaj za družbo zdravja« (ReNPZV16–25), ki je osredotočena na zmanjševanje neenakosti v zdravju. NIJZ, organizacijska enota Murska Sobota v zadnjih desetih letih razvija in implementira pristope za zmanjševanje neenakosti v zdravju na regijski in lokalni ravni oziroma je v neposrednem stiku s prebivalstvom. Ta pristop smo prenesli v vse ostale regije v Sloveniji.

Od leta 2011 se debelost počasi znižuje. K temu so prispevali različni ukrepi npr. odlično organiziran sistem prehrane v vrtcih in šolah, upoštevanje prehranskih smernic, projekt Tradicionalni slovenski zajtrk, ki spodbuja zajtrkovanje in sestavljanje jedilnikov z lokalno hrano, spodbujanje gibanja, dodatna ura športne vzgoje, prepoved prodajnih avtomatov v šolskem okolju, vzpostavitev centrov za krepitev zdravja v okviru zdravstvenih domov ter razvoj programa družinske obravnave debelosti otrok in mladostnikov, ki vključuje celovito obravnavo debelosti na primarni zdravstveni ravni, kjer otrok z aktivno soudeležbo staršev spreminja svoj življenjski slog. V sodelovanju s Svetovno zdravstveno organizacijo so bile izdelane Prehranske smernice za oblikovanje pravil ravnanja s strani televizijskih hiš v zvezi z oglaševanjem nezdravih živil.

Resolucija o nacionalnem programu o prehrani in telesni dejavnosti 2015-2025 (ReNPPTDZ) vključuje ukrepe na področju izboljšanja navad prehranjevanja in spodbujanja redne telesne dejavnosti. Celovito naslavlja različne populacijske skupine, od dojenčkov, otrok, študentov, odraslih in starejših odraslih. V času izvajanja triletnega akcijskega načrta do leta 2018, smo izvedli več kot 170 aktivnosti in povezali deležnike na skupnem portalu Dober tek Slovenija. V drugem akcijskem načrtu bo še več pozornosti nameniti vključevanju otrok najbolj ranljivih skupin.

MIZŠ razpisuje projekte s cilji spodbujanja šolajočih otrok k oblikovanju zdravega življenjskega sloga s pomočjo dodatne športne aktivnosti. Športna vzgoja je obvezen predmet kurikulumu v osnovni šoli. Izobraževalne vsebine vezane na zdravo prehranjevanje se vključujejo v šolski kurikulum. V osnovnih šolah se izvaja tudi EU šolska shema, s katero se učencem razdeljuje brezplačni dodatni obrok sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov. V okviru sheme se z izobraževalnimi dejavnostmi tudi povezuje otroke s kmetijstvom in izboljšuje njihove prehranske navade (Tabela 37).

Odgovor na priporočilo št. 55

ReNPDZ18–28 predvideva ukrepe za promocijo duševnega zdravja in preventivo duševnih motenj za otroke in mladostnike ter njihove družine ter opredeljuje prednostno temo preprečevanja samomora. Vzpostavljajo se Centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov. V letu 2020 je bilo vzpostavljenih deset (od načrtovanih 25) tovrstnih centrov, ki omogočajo lokalno dostopno, zgodnjo in multidisciplinarno obravnavo otrok in

mladostnikov s težavami v duševnem zdravju v okviru osnovnega zdravstvenega varstva in v tesnem sodelovanju z drugimi službami, šolskimi strokovnimi delavci, učitelji ter strokovnimi delavci v socialnem varstvu.

Na Univerzitetni psihiatrični kliniki Ljubljana je od leta 2019 odprta enota za intenzivno otroško in adolescentno psihiatrijo, v okviru katere je tudi varovani oddelek za mladostnike s psihotičnimi motnjami. Odprtje oddelka je pomembno prispevalo k izboljšanju položaja na področju duševnega zdravja otrok in mladostnikov, povečala se je možnost dostopa do pedopsihiatričnih storitev. Na oddelku je lahko nameščenih 10 mladostnikov in na leto bodo lahko sprejeli okoli 120 bolnikov.

V zadnjem desetletju beležimo upad samomorov med mladostniki in se približujemo evropskemu povprečju.

MZ redno sofinancira programe na temo krepitev zdravja in duševnega zdravja namenjene otrokom in mladostnikom, in sicer v okviru Javnih razpisov za programe varovanja in krepitev zdravja - programi duševnega zdravja, zdrave prehrane in telesne dejavnosti, zdrave in varne spolnosti ter zmanjševanja škodljive rabe alkohola, tobaka in drog med mladimi.

Resolucija o Nacionalnem programu na področju prepovedanih drog 2014–2020 (ReNPPD14–20) je usmerjena v spodbujanje preventive na področju drog in v različne programe zmanjševanja povpraševanja po drogah ter preventivne dejavnosti, ki upoštevajo tudi sočasno izvajanje ukrepov za preprečevanja uporabe alkohola in tobaka.

Odgovor na priporočilo št. 57

Izvajajo se ukrepi spodbujanja dojenja s pomočjo izobraževanj o dojenju in laktaciji za zdravstvene kadre v porodnišnicah (Unicef). Opravljene raziskave kažejo, da v porodnišnicah vzpostavijo dojenje skoraj vse matere, izključno dojenje je prisotno pri treh četrtinah mater ob odhodu iz porodnišnice. ReNPPTDZ daje dojenju velik pomen. Zastavljena sta strateška cilja: povečati delež izključno dojenih otrok ob 6. mesecu z 8,2% na 20% ter povečati delež dojenih otrok ob ustrezni dopolnilni prehrani ob 12. mesecu z 32% na 40%.

Od leta 2016 se uporablja Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o živilih, namenjenih dojenčkom in majhnim otrokom, živilih za posebne zdravstvene namene in popolnih prehranskih nadomestkih za nadzor nad telesno težo. Uredba določa zahteve o sestavi in informacijah za številne kategorije živil, in sicer začetne formule za dojenčke in nadaljevalne formule ter živila na osnovi predelanih žit in otroško hrano. Predpisuje tudi navedbo o prednostih dojenja ter navedbo, ki priporoča, da se proizvod uporablja samo po nasvetu neodvisnih strokovnjakov s področja medicine, farmacije oziroma prehrane ali drugih strokovnjakov s področja nege matere in otroka. Prav tako embalaža izdelka ne sme vsebovati slik dojenčkov oziroma besedila, ki bi kakorkoli idealiziral uporabo izdelka. Na označbi se smejo navajati le prehranske in zdravstvene trditve iz seznama ki so odobrene v EU. Poleg tega morajo biti začetne formule označene na način, da ni mogoča zamenjava z nadaljevalnimi formulami. Oglaševanje začetnih formul je omejeno le na publikacije, ki so specializirane za nego dojenčkov, in na strokovne publikacije, vključuje pa samo strokovne informacije in dejstva. Vsi ostali načini oglaševanja z namenom pospeševanja prodaje tovrstnih izdelkov so z navedeno uredbo prepovedani.

c) Socialno varstvo (tretji odstavek 26. člena) in življenjski standard (prvi do tretji odstavek 27. člena)

Odgovor na priporočilo št. 59 a)

RS preko različnih pravic, programov in ukrepov ureja problematiko revščine otrok. Ukrepi vezani na pravice iz naslova starševskega varstva in družinskih prejemkov so opisani v odgovoru na priporočilo št. 15, položaj otrok v odgovoru na priporočilo št. 17, ukrepi iz ReDP18-28 – Tabela 82. Da bi preprečili revščino otrok in zagotovili njihovo socialno vključenost, se Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013-2020 (ReNPSV13–20) osredotoča predvsem na družine, ki so iz različnih razlogov bolj ranljive. Tako je eden izmed temeljnih ciljev resolucije zmanjševanje tveganja revščine in povečevanje socialne vključenosti socialno ogroženih in ranljivih skupin prebivalstva. Pri tem ukrepi segajo od zagotavljanja ustrezne denarne pomoči do programov aktivacije in socialnega vključevanja, s katerimi se spreminjajo življenjski vzorci revščine.

V času ekonomske krize so bile sprejete spremembe socialne zakonodaje, ki so zvišale pravice najbolj ranljivim skupinam, vključno z velikimi in enostarševskimi družinami ter družinami s šolajočimi se otroki. V letu 2014 so spremembe socialne zakonodaje zrahljale pogoje pri ugotavljanju materialnega položaja za upravičenost do pravic iz javnih sredstev. Leta 2016 smo delno odpravili varčevalne ukrepe na področju socialnovarstvenih prejemkov, 2017 pa so bili odpravljeni vsi varčevalni ukrepi. Leta 2018 se je razširil krog upravičencev do subvencije za kosilo in malice. Za večjo učinkovitost, kakovost dela in dostopnost storitev ter z namenom razvoja novih oblik strokovnega dela oziroma s terenskim delom se je oktobra 2018 v skladu s sprejetimi spremembami Zakona o socialnem varstvu (ZSV) začela reorganizacija centrov za socialno delo. Reorganizacija je zajela spremembo organizacijske strukture CSD, informativni izračun (izdaja odločb o letnih pravicah iz javnih sredstev - otroški dodatek, državna štipendija, znižano plačilo vrtca, subvencija šolske prehrane - brez sodelovanja strokovnega delavca) in projekt socialne aktivacije. Z namenom izvedbe informativnega izračuna smo pripravili spremembe Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). Leta 2019 se je začela uporabljati novela ZUPJS-I, ki je ukinila fiktivni izračun posamezne pravice, do katere bi posameznik oziroma družina lahko bila upravičena, če bi jo predhodno uveljavljala v skladu z vrstnim redom in omogočila še lažje in učinkovitejše odločanje o pravicah iz javnih sredstev. V letu 2017 je bila izvedena raziskava minimalnih življenjskih stroškov, katere izsledek je bil, da znaša znesek minimalnih življenjskih stroškov samske delovne aktivne osebe, ki denarno socialno pomoč prejema začasno, 441,67 EUR. V letu 2018 je bila sprejeta novela Zakona o socialno varstvenih prejemkih (ZSVarPre), ki je osnovni znesek minimalnega dohodka dvignila na 385,05 EUR in je povečala krog upravičencev do denarne socialne pomoči (pa tudi varstvenega dodatka). Ta zaradi uskladitve z rastjo cen življenjskih potrebščin od 1. avgusta 2019 dalje znaša 402,18 EUR.

NPUR 2017–2021 skladno z ustavno in zakonsko ureditvijo ne more nalagati nalog občinam kot enotam lokalne samouprave. Kljub temu NPUR 2017–2021 predvideva cel sklop ukrepov, namenjenih krepitvi povezovanja in sodelovanja z lokalno ravno, kjer se še posebej v okviru aktivnosti projekta Nacionalne platforme za Rome izvajajo aktivnosti na lokalni ravni, in sicer v sodelovanju z občinami, ostalimi institucijami na lokalni ravni in pripadniki romske skupnosti. V okviru projekta se obravnavajo ključna področja in izzivi, povezani tudi in predvsem z romskimi otroki, kot eno izmed najbolj ranljivih skupin prebivalstva, zainteresiranim občinam pa se nudi podporo pri oblikovanju akcijskih načrtov za vključevanje Romov in multidisciplinarnega pristopa za naslavljanje izzivov.

Odgovor na priporočilo št. 59 b)

Na področju starševskega varstva je ZUJF znižal nekatere prejemke oziroma omejil pravice, vendar so se že vse pravice povrnile na izhodišče oziroma so se nekatere pravice celo izboljšale. Eden izmed ukrepov v ReDP18-28 je ohranjanje in krepitev dosežene stopnje pravic vezanih na družinsko področje.

Odgovor na priporočilo št. 59 c) in 59 e)

NPUR2017–2021 kot enega od strateških ciljev navaja izboljšanje bivanjskih razmer Romov, pospešitev ureditev naselij, kjer večinsko živi romsko prebivalstvo, v skladu z nacionalnimi zakonskimi zahtevami zagotovitve dostopa do javnih dobrin (voda, elektrika) in spodbuja odpravo dejanskega prostorskega ločevanja.

O dostopu do pitne vode je odločalo tudi Evropsko sodišče za človekove pravice (Hudorovič in drugi ter Novak in drugi proti Sloveniji), ki ni ugotovilo kršitve 3. člena EKČP (prepoved mučenja) v povezavi s 14. členom (prepoved diskriminacije). Primer se je nanašal na dostop do pitne vode in dostop do osnovne javne infrastrukture romskega naselja in ESČP je odločilo, da ne gre za kršitev.

Leta 2017 je bila ustanovljena posebna MDS za reševanje prostorske problematike Romov, ki je ob zaključku pripravila zaključno poročilo (Tabela 78).

Odgovor na priporočilo št. 59 d)

Zbiranje in obdelava t. i. razčlenjenih osebnih podatkov o osebnih okoliščinah ljudi (vidik enakosti oziroma olajšanje možnosti statističnih analiz glede stanja diskriminacije) z vidika svobodnega izražanja narodne

pripadnosti (61. člen URS) ter svobode vesti in veroizpovedi (prvi odstavek 41. člena URS) ter enakosti pred zakonom (14. člen URS) v Sloveniji, razen ob določenih izjemah, nista možna, vendar bomo v okviru priprave novega Zakona o varstvu osebnih podatkov natančno preučili potrebno po ustreznejši ureditvi tega področja in preučili, če je z namenom zasledovanja dopustnih ciljev (npr. izvajanje politike pozitivne diskriminacije), ob spoštovanju vseh temeljnih ustavnih načel ter ob spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin, možno zakonsko predvideti zelo omejen krog razlogov, na podlagi katerih bi bilo zbiranje tovrstnih osebnih podatkov sorazmerno.

VIII. Izobrazba, prosti čas in kulturne dejavnosti (28.–31. člen)

a) Izobraževanje (28. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4).

RS ima kakovosten vzgojno-izobraževalni sistem, ki temelji na načelih enakih možnosti, vključevanja in nediskriminatornosti. Od leta 2013 so bile narejene izboljšave zakonodaje predvsem na področju vključevanja in izobraževanja otrok priseljencev, predvsem otrok proslincev za mednarodno zaščito in otrok z mednarodno zaščito (namestitve, program dela z otroki priseljenci, protokol, povečano število ur, sprejem omogočitvenih pogojev za vstop v nadaljnje izobraževanje, idr.). V letu 2018 je bil sprejet Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja, kjer so bile predlagane nekatere spremembe in dopolnitve zakonskih podlag s področij začetnega učenja slovenščine, individualnega načrta aktivnosti, prilagoditve preverjanja in ocenjevanja znanja, normativnih sprememb in kadrovskih zmožnosti za izvajanje uspešnega vključevanja otrok priseljencev v VIZ. Zakonodaja je bila posodobljena v skladu z zgoraj omenjenimi predlogi (dodatne ure slovenščine in vključitev v tečaj slovenščine (srednje šole), več strokovnih delavcev v razredih, kjer so vključeni priseljenci, vključevanje v program srednješolskega izobraževanja, višjega strokovnega izobraževanja in v visokošolske študijske programe (osebe z mednarodno zaščito)).

Odgovor na priporočilo št. 61 a)

Odgovor vsebovan v točki VI. b) in odgovoru na priporočilo št. 61 c) in d).

ZVrt predpisuje, da je predšolska vzgoja v vrtcih sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja in poteka po načelih: demokratičnosti, pluralizma, avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih, enakih možnosti za otroke in starše, upoštevanje različnosti med otroki, pravice do izbire in drugačnosti ter ohranjanja ravnotežja med raznimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja. Izvajanja teh načel prispeva k holističnemu zagotavljanju potreb vseh otrok do petega leta. Posebna pozornost je namenjena vzgoji otrok na območjih s posebnimi razvojnimi problemi, narodno mešanih območjih ter za vzgoji otrok Romov, kjer omenjen zakon predpisuje, da se sprejmejo posebni normativi in standardi. Poleg tega MIZŠ iz državnega proračuna zagotavlja sredstva za plačilo višjih stroškov za oddelke otrok Romov v vrtcih.

V javnih vrtcih obstajajo dnevni, poldnevni in krajši program. Novela ZVrt je leta 2017 prinesla posebno obliko krajšega programa, ki je namenjen otrokom, ki v letu pred vstopom v osnovno šolo še niso bili vključeni v vrtec. Ta program obsega 240 ur letno in je za starše brezplačen. Ukrep uvedbe krajšega programa je bil namenjen predvsem otrokom iz ranljivih skupin oziroma otrokom, ki živijo v odročnih krajih in je vrtec zanje preveč oddaljen, da bi jih starši pripeljali tja vsak dan. Zato je določen tudi nižji normativ za oblikovanje oddelka krajšega programa, ki se oblikuje že, ko je zagotovljena vključitev vsaj petih otrok. Zato je izrednega pomena na območjih, kjer živijo pripadniki romske skupnosti, ki otrok ne vključujejo v nobeno drugo obliko predšolske vzgoje.

Odgovor na priporočilo št. 61 b)

Varčevalni ukrepi na področju izobraževanja so bili s 1. 1. 2019 v celoti ukinjeni.

Odgovor na priporočilo št. 61 c), d) in e)

V RS je zagotovljena kakovostna in široko dostopna javna vzgoja, varstvo in izobraževanje, ki temelji na konceptu inkluzije. Z namenom večjega vključevanja romskih otrok in bolj kakovostnega dela z romskimi otroki se izvajajo ukrepi: predšolska vzgoja in varstvo je financirana/sofinancirana s strani občin in države (starši pokrijejo razliko glede na dohodkovni razred, ki ga zasedajo od 0% do 77% cene programa; tako so starši z najnižjimi dohodki plačila vrtca oproščeni); za predšolske oddelke otrok Romov so predvideni posebni normativi in dodatno financiranje iz državnega proračuna; država posebej obravnava in tudi šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev; za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci so namenjena dodatna finančna sredstva; postavljeni so bili ugodnejši normativi za oddelke z Romi; financirane so razvojno-raziskovalne naloge, povezane s problematiko uspešnejšega vključevanja učencev Romov.

NPUR2017–2021 predvideva uvajanje ukrepov, ki bodo pripomogli k učinkovitejšemu vključevanju Romov v predšolsko vzgojo, osnovno in srednjo šolo ter v neformalne oblike izobraževanja. Kot dodana vrednost, ki pozitivno vpliva na vključenost otrok v predšolsko vzgojo in proces izobraževanja je uvajanje t.i. Romskega pomočnika ter posebnih programov namenjenih predšolskim otrokom, ki se izvajajo v Romski skupnosti v okviru skupnostnih inkubatorjev. Tudi zato so bili razvojni projekti usmerjeni v uspešnejše doseganje standardov znanja romskih otrok v osnovni šoli ter njihovo čim večje vključevanje v srednješolsko raven izobraževanja ter v dvig izobrazbene ravni romskih pomočnikov in pomočnic. V letu 2017 je bilo dejavnih 26 romskih pomočnikov, od tega 20 pripadnic romske skupnosti. 6 od njih se izobražuje na fakulteti, 6 jih zaključuje srednjo strokovno izobrazbo za predšolsko vzgojo. V projektu je poleg romskih pomočnic zaposlenih še 6 pripadnic romske skupnosti na drugih delovnih mestih.

Izvajajo se tudi številni projekti na področju izobraževanja romskih otrok in ozaveščanja o strpnosti (Tabela 79).

V tem letu bomo pristopili k analizi stanja glede morebitnih predsodkov o Romih v šolskih učbenikih ter na podlagi ugotovljenega pristopili k ustreznim aktivnostim za odpravo le-teh.

b) Cilji izobraževanja (29. člen)

Določba konvencije glede ciljev vzgoje in izobraževanja je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4), pri čemer so bili nekateri cilji posodobljeni (Tabela 58).

MIZŠ nadaljuje z dejavnim izvajanjem čl. 6. iz Deklaracije OZN, in sicer preko kulturno-umetnostne vzgoje (KUV), ki se kot kros-kurikularna vsebina lahko uresničuje z medpredmetnimi povezavami in dejavnostmi v celotnem vzgojno-izobraževalnem procesu tako v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Otroci in mladi lahko skozi KUV spoznajo posamezne zvrsti umetnosti, ob tem pa je KUV pomembna kot motivacijsko sredstvo (omogoča posredovanje različnih vsebin/tem). Prav tako pa je prepoznan socialni vpliv KUV (kulturna raznolikost, medkulturna zavest in dialog, socialne in državljanske kompetence).

Odgovor na priporočilo št. 63

V ZOFVI, Zakonu o osnovni šoli (ZOSn), Zakonu o gimnazijah (ZGim-UPB1) in Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju (ZPSI) so med cilji vzgoje in izobraževanja navedeni cilji, ki prispevajo k uresničevanju pravice vsakega posameznika do vzgoje in izobraževanja brez diskriminacije ali izključevanja in k spodbujanju enakih vzgojno-izobraževalnih možnosti. V ZOSn so nekateri cilji neposredno povezani z izobraževanjem za človekove pravice. Novela ZOSn je preoblikovala določene cilje z namenom posredovanja sporočila, da se izobraževanje ne ukvarja več le s seznanjanjem z drugimi kulturami, temveč seznanja z odgovornim odnosom do le-teh.

V zvezi s tematiko človekovih pravic se izvajajo tudi različni projekti, bili so organizirani posveti, Slovenija pa sodeluje tudi pri pripravi mednarodnih dokumentov (Tabela 81).

c) Otroci pripadniki narodnih manjšin (30. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4).

V ReNPK14–17 so bile človekove pravice in varovanje kulturne raznolikosti navedene kot ena od nacionalnih prioritet kulturne politike, kjer je bilo zapisano, da je v javnem interesu tudi, da je kulturna politika do ranljivih oseb vključujoča. V okviru ReNPK14–17 se spodbujajo raznolike kulturne dejavnosti pripadnikov multiplo ranljivih skupin, med katere spadajo tudi otroci, ki prihajajo iz različnih manjšinskih etničnih skupnosti.

MK izvaja razpise in neposredne pozive v okviru katerih se sofinancirajo projekti/programi, ki v aktivnosti vključujejo otroke, ki imajo drugačno etnično identiteto, ali pa so jim namenjeni (italijanska in madžarska narodna skupnost, romska skupnost, nemško govoreča etnična skupina, različne manjšinske etnične skupnosti ter priseljenci idr.) (Tabela 80). Ustvarjeni so pogoji za udeležanje kulturnih pravic in zadovoljevanje izraženih kulturnih potreb otrok, ki imajo drugačno etnično identiteto od večinske.

d) Počitek, igra, prosti čas, rekreacija ter kulturne in umetniške dejavnosti (31. člen)

V obdobju 2013 do danes je MK na vseh področjih umetnosti, kulturne dediščine in medijev sofinanciralo vrsto kulturnih programov in projektov namenjenih otrokom, ki prispevajo k ozaveščanju in dostopnosti kakovostnih kulturnih dobrin (Tabela 59).

Tudi v času epidemije Covid-19 kulturne ustanove iz vse Slovenije skrbijo za dostopnost KUV. Prav tako v času zaprtja kulturnih ustanov in vzgojno-izobraževalnih zavodov. Otrokom in mladim omogočamo dostop do kakovostnih kulturnih vsebin na daljavo – od ogleda filmov, gledaliških predstav, branja knjig, do učnih gradiv z različnih področij kulture in umetnosti.

V okviru programov v podporo družini je poudarek tudi na kakovostnem preživljanju prostega časa otrok in družin.

IX. Posebni zaščitni ukrepi (22., 30., 32., 33., 35., 36. člen, 37. (b)–(d) in 38.–40. člen)

a) Otroci begunci in mladoletniki brez spremstva (22. člen)

Odgovor na priporočilo št. 65 a)

RS je v zadnjih letih sprejela sistemske rešitve za izboljšanje situacije mladoletnikov brez spremstva (MBS). V letu 2016 je sprejela ZMZ, leta 2018 pa še ZTuj, ki sta temeljna zakona na tem področju. Oba zakona določata, da so vsi mladoletniki upravičeni do zdravstvenega varstva v enakem obsegu kot otrok, ki je obvezno zdravstveno zavarovan kot družinski član. V enakem obsegu je do zdravstvenega varstva upravičen tudi šolajoči se otrok po 18. letu starosti, in sicer do konca šolanja, vendar največ do dopolnjenega 26. leta starosti.

Odgovor na priporočilo št. 65 b)

Tako ZMZ kot ZTuj ne predvidevata rednega opravljanja preizkusov ugotavljanja starosti. Takšni postopki se uporabljajo kot zadnje razpoložljivo sredstvo, in sicer kadar identiteta mladoletnega tujca ni potrjena in obstaja dvom, da gre za mladoletno osebo oziroma če se pri obravnavi prošnje za mednarodno zaščito, na podlagi mnenja uradnih oseb oziroma oseb, ki so vključene v delo z MBS, podvomi v starost MBS.

Odgovor na priporočilo št. 65 c)

MNZ vsako prošnjo za mednarodno zaščito, obravnava v skladu z ZMZ in v skladu z veljavnimi direktivami Evropske unije ter mednarodnimi konvencijami. Če so izpolnjeni pogoji, se osebi prizna ena od dveh oblik mednarodne zaščite. Razlog večine zavrnjenih prošenj za mednarodno zaščito je neizpolnjevanje pogojev, ki se

najpogostejše izkazujejo v neverodostojnosti prosilca v povezavi z informacijami o izvorni državi. Postopki za mednarodno zaščito so zahtevni upravni postopki, pri čemer se o vsaki prošnji za priznanje mednarodne zaščite odloča individualno, tako da so upoštevani tako subjektivni kot objektivni elementi. MNZ pri odločanju v postopkih mednarodne zaščite spoštuje zakonsko določene roke. Povprečno trajanje postopkov v RS v letu 2017 je bilo 70 dni, kar je izboljšanje v primerjavi z letoma 2016 (75 dni) in letom 2015 (148 dni).

S sprejetjem Uredbe o načinih in pogojih za zagotavljanje pravic prosilcem za mednarodno zaščito se je finančna pomoč v primeru razselitve na zasebni naslov povišala, in sicer je višina obračunanega zneska za odraslo osebo ali vlagatelja enaka osnovnemu znesku minimalnega dohodka. Pred tem je bilo razmerje finančne pomoči za odraslo osebo oziroma vlagatelja do osnovnega zneska minimalnega dohodka 0,5. Prosilec se lahko razseli tudi na zasebni naslov, v primeru, ko so izpolnjeni v ZMZ določeni pogoji, ali v primeru izjemnih okoliščin prosilca, če mu UOIM ne more zagotoviti nastanitve v azilnem domu ali njegovi izpostavi. V nekaterih primerih se prosilca lahko razseli tudi v primerno institucijo, če temu botrujejo izjemne osebne okoliščine, ki jih ugotavlja posebna komisija. Prosilcu, ki mu je odobrena taka razselitev in nima lastnih sredstev za preživljanje ali mu preživljanje ni zagotovljeno kako drugače ter nima zagotovljene brezplačne nastanitve ali na podlagi drugega predpisa ni določen drug zavezanec za plačilo, se mu krije stroške nastanitve v drugi primerni instituciji oziroma se mu v primeru razselitve na zasebni naslov dodeli finančno pomoč na podlagi vloge. Višina finančne pomoči se na novo določi ob vsaki spremembi višine mesečnih dohodkov prosilca ali spremembi osnovnega zneska minimalnega dohodka, določenega s predpisi, ki urejajo socialnovarstvene prejemke, ali spremembah, ki vplivajo na odmero finančne pomoči. Poleg tega je prosilec, ki nima lastnih sredstev za preživljanje, upravičen do žepnine, ki se mu izplačuje mesečno za pretekli mesec.

Odgovor na priporočilo št. 67 a) in b)

MDDSZ je pristojno za objavo javnega poziva za pridobivanje kandidatov za usposabljanje za zakonite zastopnike MBS. Zakoniti zastopnik mladoletne osebe je lahko vsakdo, ki sicer izpolnjuje pogoje za skrbnika in se je udeležil usposabljanja. Osebo, ki izpolnjuje pogoje za zakonitega zastopnika, MDDSZ uvrsti na seznam zakonitih zastopnikov. Usposabljanje kandidatov za zakonite zastopnike, ki ga na podlagi javnega pooblastila izvaja Fakulteta za socialno delo in v ta namen izdaja potrdila o usposobljenosti, obsega znanje iz družinskega prava, socialnega dela, psihologije, varstva otrokovih pravic in dolžnosti, varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter azilnega prava.

Nova Uredba o načinu izvajanja zakonitega zastopanja MBS ter načinu zagotavljanja ustrezne nastanitve, oskrbe in obravnave MBS zunaj azilnega doma ali njegove izpostave prinaša pomembne spremembe. Povečal in optimiziral se je čas usposabljanja kandidatov za zakonite zastopnike. Uredba po novem zagotavlja tudi dodatno podporo pri izvajanju zakonitega zastopanja v obliki strokovne pomoči CSD ter priprave gradiv in informacij, ki so v podporo zakonitim zastopnikom pri izvajanju njihovih nalog. V kolikor UOIM ali drugi vpleteni akterji ugotovijo, da določen zakoniti zastopnik ne opravlja funkcije v skladu z zakonom, pripravi pisno obrazložitev oziroma predlog CSD, ki izpelje ustrezen postopek.

MBS, ki je nezakonito na območju RS in je v postopku vračanja, v skladu z ZTuj se omogoči brezplačno pravno svetovanje v postopku izdaje odločbe o vrnitvi, ki jo nudi NVO (Policija ima sklenjeno pogodbo s Pravno informacijskim centrom NVO (PIC) in Mednarodno organizacijo za migracije). V skladu z zakonom policija v primeru odstranitve MBS takoj obvesti CSD, ki mora mladoletnemu tujcu nemudoma postaviti skrbnika za poseben primer.

Brezplačna pravna pomoč je na vseh stopnjah azilnega postopka, ki jo ureja ZMZ, usklajena z veljavno evropsko zakonodajo s področja mednarodne zaščite. Prosilec na podlagi omenjenega zakona so ves čas postopka zagotovljena temeljna postopkovna jamstva. Osebi, ki zaprosi za mednarodno zaščito, se torej pred začetkom postopka zagotovijo informacije o postopkih mednarodne zaščite, pravicah prosilcev za mednarodno zaščito in njihovi dolžnosti sodelovanja s pristojnim organom ter posledicah nesodelovanja, svetovalcih za begunce in NVO, ki delujejo na področju azila. Temeljno procesno jamstvo za prosilca je tudi pravica, da spremlja postopek v jeziku, ki ga razume. Pomoč tolmača je prosilcu zagotovljena pri sprejemu prošnje in osebnem razgovoru. V prevodu prejme tudi vse pisne dokumente in bistvene sestavine odločitve, ki jo organ sprejme v zvezi z njegovo prošnjo.

Poleg zakonodajnih rešitev, usmerjenih v izboljšanje položaja MBS, je na tem področju potekal do konca marca 2020 projekt imenovan Informiranje in pravno svetovanje tujcev na področju mednarodne zaščite, ki ga je izvajal PIC, ki deluje kot pomoč prosilcem za mednarodno zaščito v azilnem domu, tujcem ter osebam z mednarodno

zaščito. Podoben projekt se v zmanjšanem obsegu nadaljuje pod okriljem UNHCR, kjer po lastni presoji pravno svetovanje nudi PIC, ki pa se osredotoča predvsem na ranljive osebe s posebnimi potrebami.

Glede sodelovanja s CSD poudarjamo, da sta policija in SCSD že leta 2012 podpisala protokol o sodelovanju pri izvajanju pomoči MBS. Protokol je bil sklenjen zaradi enotnega in učinkovitega postopanja v smislu zagotavljanja najboljših koristi MBS. Bila so bila izvedena tudi usposabljanja strokovnih delavcev na CSD za delo z migranti in žrtvami trgovine z ljudmi ter drugi pomembni projekti (Tabela 7 in 12).

Odgovor na priporočilo št. 67 c)

Rutinsko dodeljevanje »samo« subsidiarne pomoči MBS, ki zaprosijo za mednarodno zaščito, ki traja do izpolnitve polnoletnosti, nikoli ni bilo sistemsko utemeljeno. Morda se je v nekem obdobju večinoma dodeljevala le subsidiarna zaščita, ne pa tudi status begunca, vendar zgolj kot posledica okoliščin. MNZ vsako prošnjo za mednarodno zaščito, torej tudi prošnjo MBS, obravnava individualno, upoštevajoč tako subjektivne kot objektivne elemente.

Ker je korist otroka primarna skrb pri obravnavi mladoletnikov, so prošnje za mednarodno zaščito MBS, na podlagi ZMZ, obravnavane prednostno. MNZ si z razpoložljivimi kadri prizadeva o prošnjah odločiti v najkrajšem možnem času oziroma v rokih, kot so določeni v ZMZ. O prošnji v rednem postopku se odloči v šestih mesecih od vložitve prošnje. V primeru, ko pristojni organ v šestih mesecih ne more odločiti o prošnji, mora prosilca pisno obvestiti o zamudi in razlogih zanj ter napovedati, v kakšnem roku lahko prosilec pričakuje odločitev. V primeru prosilčevega neizpolnjevanja obveznosti, zapletenih pravnih in dejanskih vprašanj ali velikega števila prošenj za mednarodno zaščito, se rok za odločitev v rednem postopku lahko podaljša, vendar ne dlje kot za devet mesecev. Ta rok se v utemeljenih okoliščinah in zaradi zagotovitve ustrezne in celovite obravnave prošnje lahko prekorači še za največ tri mesece.

Odgovor na priporočilo št. 67 d)

MNZ je preučilo možnost pristopa h Konvenciji o zmanjševanju pojavov apatridnosti iz 1961. Pri tem je ugotovilo, da ZDRS, ki ureja načine in pogoje za pridobitev državljanstva RS, vsebuje večino priporočil omenjene konvencije, v nekaterih primerih zakon celo določa enostavnejše pogoje za pridobitev državljanstva. MNZ pa je zadržano do ratifikacije zaradi 12. člena konvencije, ki določa retroaktivno uporabo 1. člena konvencije za osebe, ki so bile rojene v RS pred začetkom veljavnosti konvencije. Na ta način se namreč odpira vprašanje pridobitve slovenskega državljanstva za osebe, ki so bile rojene v RS, vendar bi morale glede na veljavno zakonodajo v času rojstva teh oseb pridobiti drugo republiško državljanstvo ene izmed republik nekdanje Jugoslavije.

b) Otroci pripadniki narodnih manjšin (30. člen)

Določba konvencije je bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4) in vključena v poglavje VIII. c).

Odgovor na priporočilo št. 68

Del odgovora vsebovan v odgovoru na priporočilo št. 61 c).

ReDP18-28 nosi naslov »Vsem družinam prijazna družba«, kar pomeni, da posebej nagovarja problematiko neenakosti. V resolucijo so vključeni številni ukrepi s področja zdravstva in šolstva, ki prispevajo k odpravi neenakosti med otroki.

Izvajajo se številne aktivnosti s ciljem izboljšanja zdravstvenega stanja romske populacije in projekti, namenjeni povečanju dostopnosti do zdravstvenih storitev (Tabela 79).

c) Različne oblike izkoriščanja, prepovedane droge, trgovina z otroki (32.-36. člen)

V zvezi z delom otrok (32. člen) in drugimi oblikami izkoriščanja otrok (36. člen) je bila določba KOP že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4). Odgovor je vsebovan tudi v odgovoru na priporočilo št. 70 a) - d).

O problematiki drog pri otrocih (33. člen) je odgovor vsebovan v odgovoru na priporočilo št. 55.

O spolnem izkoriščanju in spolni zlorabi (34. člen) je odgovor vsebovan v točki V. c).

V zvezi s trgovanjem z otroki (35. člen) je določba KOP bila že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4). Odgovor je vsebovan tudi v odgovorih na priporočilo št. 72 a) – d) in poglavjih V. b), X. b), d), e), g).

Odgovor na priporočilo št. 72 a) in c)

Na MNZ je bila 2018 ustanovljena Služba za preprečevanje in boj proti trgovini z ljudmi, ki nudi strokovno podporo nacionalnemu koordinatorju za boj proti trgovini z ljudmi in zagotavlja medresorsko sodelovanje. Aktivnosti na področju preprečevanja trgovine z ljudmi in boja proti njej se v izvajajo na podlagi dvoletnih akcijskih načrtov (2015–2016, 2017-2018, 2019-2020), ki jih pripravi MDS za boj proti trgovini z ljudmi. Potekala so tudi redna usposabljanja vseh, ki se pri svojem delu lahko srečujejo s primeri, kjer so kot žrtve trgovine z ljudmi obravnavane mladoletne osebe. Socialna zbornica Slovenije vsako leto organizira strokovno usposabljanje na temo trgovine z ljudmi, ki je namenjeno delavcem CSD. V letu 2018 je bilo izvedeno tudi predavanje o trgovini z ljudmi za ravnatelje osnovnih in srednjih šol.

Vsako leto potekajo projekti ozaveščanja in informiranja otrok, mladostnikov in pedagoškega kadra na osnovnih in srednjih šolah o trgovini z ljudmi. Od leta 2018 približno tretjina delavnic poteka v okoljih, kjer živijo tudi pripadniki romske skupnosti, s ciljem ozaveščanja o prisilnih in dogovorjenih porokah. Poleg tega izvajalec krizne namestitve redno izvaja preventivne delavnice po osnovnih in srednjih šolah ter pripravi distribuirano informativno gradivo.

Odgovor na priporočilo št. 72 b)

Na podlagi ZKP mora policija v primeru podanih razlogov za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje, za katero se storilec preganja po uradni dolžnosti, ukreniti vse potrebno, da se izsledi storilca kaznivega dejanja. Policisti ne smejo nikoli povzročati, spodbujati ali dopuščati mučenja ali drugega krutega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. Policisti morajo pri opravljanju policijskih nalog vsakomur zagotoviti varstvo njegovih pravic. Od policista, ki izvaja pooblastila ali uradne naloge z otroki ali mladoletniki se zahteva, da vedno upošteva otrokovo duševno celovitost, občutljivost in druge lastnosti, ki jih opazi. V preiskave se vključujejo kriminalisti, ki so posebej usposobljeni za delo z otroki in svoje naloge opravljajo v okviru skupin oz. oddelka za mladoletniško kriminaliteto. Policisti so dolžni ravnati z osebami v postopku tudi v skladu s Kodeksom policijske etike. Omenjene določbe so tudi del učnega procesa v Policijski akademiji in izobraževanj policistov in kriminalistov.

Odgovor na priporočilo št. 72 d)

Identifikacija žrtev trgovine z ljudmi poteka na podlagi Priročnika o identifikaciji, pomoči in zaščiti žrtev trgovine z ljudmi, ki je bil sprejet leta 2016. Priročnik opredeljuje vlogo in naloge državnih organov ter NVO in humanitarnih organizacij pri obravnavanju trgovine z ljudmi ter določa ukrepe za pomoč in zaščito žrtev. Pomemben del priročnika so indikatorji za prepoznavo žrtev trgovanja, med njimi tudi otrok. Priročnik služi tudi kot pripomoček pri usposabljanju državnih organov, ki se pri svojem delu srečujejo s to problematiko. Vsi CSD so bili tako seznanjeni s Priročnikom, ki jim je bil, skupaj z Indikatorji trgovine z ljudmi, predstavljen na seminarju.

Za prepoznavo potencialnih žrtev trgovine z ljudmi med prosilci za mednarodno zaščito v Azilnem domu se že vrsto let izvaja projekt PATS, pri čemer so še posebej pomembni individualni razgovori za MBS ter ženske, kjer so posamezniki seznanjeni s trgovino z ljudmi in preventivnimi ukrepi. Projekt opisan tudi v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4).

Pomoč žrtvam trgovine z ljudmi je v RS zagotovljena na podlagi 4. člena Zakona o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (MKUTL). Pomoč se izvaja v okviru programov oskrbe žrtev trgovine z ljudmi v krizni namestitvi in varnem prostoru, ki jih financira Vlada RS, izvajajo pa NVO in humanitarne organizacije. Namestitev žrtve se izvaja ob njenem soglasju in zajema ustrezno ter zanjo varno namestitev in materialno pomoč, potrebno zdravljenje, psihološko pomoč, svetovanje in obveščanje ter po potrebi prevajalske storitve.

Usposabljanja na temo trgovanja z otroki so na voljo tako strokovnim delavcem s področja socialnega varstva kot tudi zaposlenim v policiji (Tabela 7, 12 in 13).

Odgovor na priporočilo št. 70 a), b), c) in d)

Leta 2017 je bila izdelana študija Otroško delo v Sloveniji (Tabela 64).

Po Zakonu o delovnih razmerjih (ZDR-1) delavci, ki še niso dopolnili 18 let starosti uživajo v delovnem razmerju posebno varstvo, medtem ko je delo otrok, mlajših od 15 let, prepovedano, z nekaterimi izjemami. Otrok lahko opravlja delo po predhodnem dovoljenju Inšpektorja za delo, ki ga le-ta izda na podlagi zahtevka zakonitega zastopnika. Zahteve za zagotavljanje varovanja zdravja, telesnega in duševnega razvoja otrok, mladostnikov in mladih oseb pri delu in v zvezi z delom so določene v Pravilniku o varovanju zdravja pri delu otrok, mladostnikov in mladih oseb (Tabela 63).

Prisilno delo je en izmed znakov kaznivega dejanja trgovine z ljudmi (KZ-1) in se, če je storjeno zoper otroka (v tem primeru gre za kvalificirano obliko), kaznuje z zaporom od treh do petnajstih let. Prav tako je siljenje otroka k pretiranemu delu ali k delu, ki ni primerno njegovi starosti en izmed znakov kvalificirane oblike kaznivega dejanja zanemarjanja otroka in surovega ravnanja in se kaznuje z zaporom do petih let.

Policija preiskuje sume kaznivih dejanj, ki se navezujejo na prisilno delo otrok. Policija tudi v okviru preiskovanja drugih kaznivih dejanj ali dogodkov v katerih so udeleženi otroci, preverja tudi okoliščine, ki bi nakazovale na prisilno delo.

Odgovor vsebovan tudi v odgovoru na priporočilo št. 59 d) (zbiranje podatkov).

Obstoječa zakonodaja je skladna z relevantnimi konvencijami. Pri definiranju otroškega dela v prvi vrsti sledimo smernicam Konvencije št. 138 o minimalni starosti za sklenitev delovnega razmerja, ki določa, da minimalna starost za zaposlitev ne sme biti nižja od starosti, ki je predvidena za dokončanje obveznega šolanja, nikakor pa ne nižja kot 15 let.

Odgovor na priporočilo št. 70 e) in f)

RS je ratificirala vse temeljne in prioritetne konvencije Mednarodne organizacije dela (vključno s Konvencijo št. 138 o minimalni starosti za sklenitev delovnega razmerja ter Konvencijo št. 182 o prepovedi najhujših oblik dela otrok in takojšnjem ukrepanju za njihovo odpravo), glavino konvencij Mednarodne organizacije dela, na katere se sklicuje v preambuli ter v 4. členu Konvencija št. 189 o delavcih v gospodinjstvu (vključno s konvencijama št. 97 o delavcih migrantih (revidirana) iz leta 1949 in št. 143 o migracijah v pogojih zlorabljanja ter o podpiranju enakih možnosti in tretmaju delavcev migrantov iz leta 1975), prav tako tudi številne mednarodne instrumente s področja človekovih pravic.

RS določila ratificiranih konvencij Mednarodne organizacije dela dosledno upošteva, o njihovem izvajanju pa skladno z 22. členom Ustave Mednarodne organizacije dela redno poroča Mednarodnemu uradu za delo. V Mednarodni program o odpravi otroškega dela (kot prejemnica pomoči) ni vključena nobena država članica EU.

Delavci, zaposleni v gospodinjstvu, niso drugače obravnavani od vseh ostalih delavcev in uživajo polno zaščito. Za te delavce veljajo določila ZDR, določila Zakona o minimalni plači (ZMinP) ter predpisi s področja varnosti in zdravja pri delu. Prav tako imajo ti delavci enako možnost dostopa do pritožbenih mehanizmov ter sredstev za zagotavljanje upoštevanja zakonodaje, kot vsi ostali delavci (vključno z uveljavljanjem pravic pri delodajalcu in sodno varstvo, možnostjo alternativnega reševanja sporov, inšpekcijskim nadzorstvom). Delavci, zaposleni v gospodinjstvu, so upravičeni do polnega obsega pravic iz socialne varnosti (tudi pravic iz naslova materinstva in očetovstva). Tujci (zaposleni skladno s predpisi, ki določajo pogoje za zaposlovanje in delo tujcev) glede pravic in obveznosti iz delovnega razmerja ter varnosti in zdravja pri delu so izenačeni s slovenskimi državljani.

d) Otroci, ki jim je odvzeta prostost, mučenje otrok, otroci v oboroženih spopadih ter rehabilitacija in pravno varstvo otrok (37. - 40. člen)

O otrocih v oboroženih spopadih in rehabilitaciji le teh (38. in 39. člen) je bila določba KOP že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4). Edina sprememba je, da bi lahko prišlo do situacije, da bi se na služenje vojaškega roka lahko napotili tudi naborniki pred dopolnjenim 18. letom starosti, vendar le v primeru, če bi to sami zahtevali in ob pogoju, če v tem letu dopolni 18 let.

O problematiki telesnega in psihološkega okrevanja ter ponovne vključitve v družbo (39. člen) je odgovor vključen v točke V. a) in c), X. e) ter v odgovora na priporočili št. 72 d) in št. 44 e).

O dejavnostih usposabljanja, ki so bile razvite za vse strokovnjake, vključene v sistem pravnega varstva mladoletnih oseb je odgovor vključen v točke V. a), b) in c), X. d) in g) ter odgovore na priporočila št. 21, 42 c), 47 b) in c).

O odvzemu prostosti, prepovedi mučenja in smrtne kazni, alternativne sankcije (37. člen) je bila določba KOP že obrazložena v prvem, drugem in združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/8/Add.25, CRC/C/70/Add.19, CRC/C/SVN/3-4).

V zvezi s pravnim varstvom otrok (40. člen) je bila določba KOP že obrazložena v združenem tretjem in četrtem poročilu RS (CRC/C/SVN/3-4). KZ-1E določa, da se sme, do uveljavitve kazenskega zakona za mladoletnike, starejšemu mladoletniku stranska kazen izгона tujca iz države iz 48.a člena KZ-1 izreči, če mu je sodišče izreklo kazen za kaznivo dejanje, za katero se sme izreči kazen več kot dveh let mladoletniškega zapora, in če je na podlagi osebnih okoliščin podana resna grožnja za javni red in mir, vendar le, če je izgon nujen zaradi zagotavljanja njegovih največjih koristi. S spremembami ZIKS-1 je bilo določeno, da se tudi za mladoletnike smiselno uporabljajo nekatere določbe (dopisovanje in sprejemanje pošilk, ugodnosti obsojencev, pravico do duhovne oskrbe, premeščanje iz zavoda ali oddelka s strožjim režimom v zavod ali oddelok s svobodnejšim režimom, uveljavljanje in varstvo pravic obsojencev, pomoč obsojencu za socialno vključevanje po odpustu idr.). Prav tako sodišče lahko izreče vzgojni ukrep oddaje v zavod za usposabljanje mladoletniku, ki ima odločbo o usmeritvi v skladu z zakonom, ki ureja usmerjanje otrok s posebnimi potrebami, in je v njej opredeljen kot otrok z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju. V ZIKS-1 je bil dodan tudi 176.a člen, ki ureja izvrševanje dela v korist humanitarnih organizacij ali lokalne skupnosti, ki je izrečeno kot navodilo mladoletniku v kazenskem postopku.

Bila je sprejeta Direktiva 2016/800/EU Evropskega parlamenta in Sveta, z dne 11. maja 2016, o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku, ki je popolnoma prenešana z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-O).

Odgovor na priporočilo št. 78

Sprejeta je bila novela ZKP-O. Spremembe prispevajo k izboljšanju procesnega položaja mladoletnikov, upoštevaje pri tem Direktivo EU ter tudi določbe KOP in navedene mednarodne standarde. Tako predlog med drugim prinaša usposabljanje ključnih deležnikov v postopku proti mladoletniku, razširitev obvezne obrambe z zagovornikom, pravico mladoletnika do obveščenosti, pravico mladoletnika, da so o njegovih pravicah obveščeni

tudi starši ali skrbnik, ki ga lahko spremljajo v postopku, določitev druge odrasle osebe, ki je lahko obveščena o mladoletnikovih pravicah in ga spremlja v postopku, kadar bi bilo obveščanje staršev ali skrbnika v nasprotju z mladoletnikovo koristjo, ali kadar bi ogrozilo potek postopka, posebno obravnavo v času odvzema prostosti in pravico do zdravniškega pregleda. Predlog posebej poudarja dolžnost vseh, ki sodelujejo v postopku proti mladoletniku, da spoštujejo njegovo dostojanstvo in ravna jo še posebej skrbno in obzirno, da postopek ne bi škodljivo vplival na njegov razvoj. V vseh postopkih, v katerih obravnavan mladoletnik, pa je treba upoštevati njegovo korist.

V RS je kazensko odgovorna oseba, ki je v času storitve kaznivega dejanja že dopolnila 14 let. ZKP določa alternativne načine obravnavanja storilcev kaznivih dejanj, in sicer da se odloži kazenski pregon ali pa se zadeva odstopi v postopek poravnavanja, pri čemer takrat, kadar gre za mladoletnike, določa širši nabor kaznivih dejanj, pri katerih je tak način obravnavanja mogoč, v primerjavi z naborom, ki velja za polnoletne storilce.

Kadar gre za kaznivo dejanje, za katero je predpisana kazen zapora do treh let ali denarna kazen, lahko državni tožilec odloči, da ne bo zahteval uvedbe kazenskega postopka, čeprav so dokazi, da je mladoletnik storil kaznivo dejanje, če glede na naravo kaznivega dejanja in okoliščine, v katerih je bilo storjeno, ter glede na mladoletnikovo prejšnje življenje in njegove osebne lastnosti spozna, da postopek proti njemu ne bi bil smotr. Enako sme odločiti, če mladoletnik stori novo kaznivo dejanje, državni tožilec pa presodi, da glede na težo kaznivega dejanja in glede na kazen oziroma vzgojni ukrep, ki se že izvršuje, postopek in izrek kazenske sankcije ne bi imela smisla. Odvzem prostosti mladoletnikom je v skladu z veljavno ureditvijo dopusten le kot skrajni ukrep. Tako je posebej poudarjena izjemnost pripora, kadar gre za postopek proti mladoletniku, zaporne kazni pa mladoletnikom, ki so kaznivo dejanje storili pred dopolnjenim šestnajstim letom starosti sploh ni mogoče izreči. Pripor se zoper mladoletnike odredi le izjemoma, trajati pa sme najdalj tri mesece in se izvršuje ločeno od polnoletnih pripornikov, razen če bi bilo nasprotno v interesu in v korist mladoletnika. Vsi priporniki imajo v postopku zagovornika, zoper odrejen ukrep imajo pravico do pritožbe. KZ določa širok nabor vzgojnih ukrepov, pri čemer mora sodišče vedno izbrati najmilejši vzgojni ukrep, s katerim bo mogoče doseči namen sankcioniranja mladoletnika.

Namen vzgojnih ukrepov in kazni za mladoletnike je, da se mladoletnim storilcem kaznivih dejanj z varstvom in s pomočjo, z nadzorstvom nad njimi, njihovim strokovnim usposabljanjem in razvijanjem njihove osebne odgovornosti zagotovijo njihova vzgoja, prevzgoja in pravilen razvoj. Zavodski ukrepi, predvsem namestitve v vzgojni zavod, s katerimi se mladoletnik izloči iz dotedanjega okolja, se lahko uporabijo kot skrajno sredstvo in smejo trajati le toliko časa, kolikor je potrebno, da bo dosežen namen vzgojnih ukrepov.

X. Nadaljnji ukrepi k Izbirnemu protokolu h KOP glede prodaje otrok, otroški prostituciji in otroški pornografiji

a) Izvajanje priporočil iz predhodnih sklepnih ugotovitev odbora

Akcijski načrt na področju spletnih spolnih zlorab je načrtovan za leto 2021 ter bo zajemal tudi gradiva spletnih spolnih zlorab otrok.

b) Pomemben razvoj glede pravnih ukrepov in ukrepov politike

Vsebina Izbirnega protokola iz 2. in 3. člena je ustrezno urejena v KZ. Odgovori so vsebovani tudi v poglavju V. c ter v odgovorih na priporočilo št. 42 a), št. 70 b), c) in d) ter št. 72 b).

O posvojitvah odloča sodišče. Po DZ je za posvojitev potrebno otrokovo soglasje, če je sposoben razumeti njegov pomen in posledice. Glede soglasja za posvojitev novorojenčkov dodajamo, da pred rojstvom dano soglasje staršev za posvojitev ne veže, niti ne morejo dati soglasja pred osmim tednom otrokove starosti oziroma morajo po osmih tednih to privolitev potrditi. Sama posvojitev pa je mogoča šele po preteku šestih mesecev od potrditve soglasja. Uradna oseba, ki bi za neupravičeno opravo uradnega dejanja pridobila korist, bi lahko bila preganjana zaradi kaznivih dejanj zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic, jemanja podkupnine; ali sprejemanja koristi za nezakonito posredovanje, tretji kot posrednik pa bi lahko izpolnil zakonske znake kaznivih dejanj dajanja

podkupnine ali dajanja daril za nezakonito posredovanje, odvisno od okoliščin primera. Če bi bilo neprimerno pridobivanje soglasja v vlogi posrednika storjeno zaradi izkoriščanja prostitucije ali drugih oblik spolnih zlorab, prisilnega dela, suženjstva, služabništva, storitve kaznivih dejanj ali trgovine z organi, človeškimi tkivi ali krvjo, pa bi se storilec, ne glede na to, ali je bila v storitev kaznivega dejanja vpletena tudi uradna oseba, lahko preganjal zaradi kaznivih dejanj spravljanja v suženjsko razmerje ali trgovine z ljudmi.

c) Ukrepi za ugotavljanje odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja

Pravne osebe so lahko odgovorne za kazniva dejanja po KZ-1 (trgovina z ljudmi in spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let; pridobivanje oseb, mlajših od petnajst let, za spolne namene; kršitev spolne nedotakljivost z zlorabo položaja; zloraba prostitucije; prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva), ki ga je storilec storil v imenu, na račun ali v korist pravne osebe, če: pomeni storjeno kaznivo dejanje izvršitev protipravnega sklepa, naloga ali odobritve njenih vodstvenih ali nadzornih organov; so njeni vodstveni ali nadzorni organi vplivali na storilca ali mu omogočili, da je storil kaznivo dejanje; pridobi pravna oseba protipravno premoženjsko korist iz kaznivega dejanja ali predmete, nastale s kaznivim dejanjem; ali so njeni vodstveni ali nadzorni organi opustili dolžno nadzorstvo nad zakonitostjo ravnanja njim podrejenih delavcev.

d) Preventivni ukrepi in spodbujanje ozaveščanja o škodljivih učinkih kaznivih dejanj

Odgovori so vsebovani tudi v poglavju V. c) in V b) ter odgovorih na priporočilo št. 42 a) in c) ter št. 72 a) in c).

Poteka redno izobraževanje na področju spolnih zlorab (Tabela 10, 13 in 15).

Na spletne spolne zlorabe otrok opozarjamo tudi z objavami na spletni strani Policije ter socialnih omrežjih in preko medijev.

e) Otroci žrtve kaznivih dejanj

Ob izvajanju programov oskrbe žrtev trgovine z ljudmi v krizni in varni namestitvi, se je v letu 2019 pričel izvajati program (Re)integracija žrtev, ki obsega nudenje pomoči žrtvam trgovine z ljudmi po zaključku izvajanja programov krizne in varne namestitve. Program je namenjen okrevanju žrtev po izkušnji trgovine z ljudmi, preprečevanju ponovne viktimizacije in ponovnem vključevanju v družbo, vključno s ponovno vključitvijo v izobraževalni sistem. Pri otrocih program vključuje pravico do izobrazbe in ukrepe za zagotovitev ustreznega varstva oziroma sprejem v družino ali ustrezno varstveno ustanovo. V program v letu 2019 ni bilo vključenih otrok z izkušnjo trgovine z ljudmi. Odgovor vsebovan v točki št. V a) (socialnovarstveni programi in programi s področja družine) in c) (Hiša za otroke).

Žrtev trgovine z ljudmi odškodnino od storilca lahko zahteva s civilno tožbo ali pa odškodnino uveljavlja s podajo premoženjsko pravnega zahtevka na podlagi ZKP, skupaj s kazensko ovadbo zoper storilca. V primerih, ko žrtev ne more uveljavljati odškodnine od storilca kaznivega dejanja, pa lahko zahteva odškodnino tudi od države v skladu z določbami Zakona o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj (ZOZKD).

V okviru izobraževanja pomembno vlogo pri vključevanju in nujenju pomoči otrokom, ki so (bili) žrtve nasilja nudi svetovalna služba, ki je zavezana k skrbi za optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo.

Obligacijski zakonik (OZ) določa pravico do odškodnine tudi za otroke, žrtve nasilja.

f) Ukrepi, sprejeti za zaščito otrok, ki so bili žrtve in/ali priče praks, prepovedanih po izbirnem protokolu na vseh stopnjah kazenskega postopka

Marca 2021 je bil sprejet Zakon o zaščiti otrok v kazenskem postopku in njihovi celoviti obravnavi v hiši za otroke. Na podlagi zakona bo otrokom, ki so žrtve ali priče določenih kaznivih dejanj, na enem mestu zagotovljena celostna obravnava.

Ukrepi za zaščito in pomoč otrokom žrtvam spolnega nasilja so predstavljeni v poglavju V c) in odgovorih na priporočilo št. 42.

Odgovor vsebovan tudi v odgovorih na priporočila št. 33, št. 40 a), 70 b), X b) in X c).

g) Mednarodno sodelovanje

Na področju spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab otrok policija sodeluje pri preiskavah ter nudi vse razpoložljive informacije tujim varnostnim organom ter agencijam, sodeluje z Europolom in v aktivnostih EMPACT (European multidisciplinary platform against criminal threats), sodeluje pri preventivnih projektih (akciji Europol's Say, No!), sodeluje s prijavno točko Spletno oko (spletna prijavna točka za anonimne prijave posnetkov spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja otrok na internetu).

Odgovor na priporočilo št. 74 a)

Odgovori zajeti v točki št. X. g) in odgovoru na vprašanje št. 72. d).

Odgovor na priporočilo št. 74 b)

Odgovor vsebovan v odgovoru na priporočilo št. 72 d), št. 42 in št. 44 ter v poglavju V. b).

Odgovor na priporočilo št. 74 c)

Odgovor vsebovan v poglavjih V. b) in X. e) ter odgovorih na priporočila št. 42 in št. 44.

Odgovor na priporočilo št. 74 d)

Vsebina Izbirnega protokola glede prodaje otrok, otroške prostitucije in otroške pornografije je ustrezno urejena v nacionalni zakonodaji. Odgovor vsebovan tudi v poglavju X b). Delno se vsebina navezuje tudi na odgovore na priporočila št. 42 c), 72 a) in 72 d).

XI. Nadaljnji ukrepi k Izbirnemu protokolu h KOP glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih

a) Izvajanje priporočil iz predhodnih sklepnih ugotovitev odbora

Priporočil iz predhodnih sklepnih ugotovitev Odbora se ustrezno izvajajo.

b) Najnižja dovoljena starost za vpoklic v vojsko

Najnižja dovoljena starost za vpoklic v vojsko je 18 let.

c) Najnižja dovoljena starost za prostovoljni vstop v vojsko

V primeru izvajanja nabornega sistema lahko tudi pred dopolnjenim 18 letom, vendar ne prej kot v letu, v katerem oseba dopolni 18 let.

d) Pravni ukrepi in ukrepi politike

Izbirni protokol h KOP glede udeležbe otrok v oboroženih spopadih se ustrezno izvaja.

e) Sodelovanje otrok v vojaških spopadih

Otroci niso sodelovali v nobenih vojaških spopadih.

f) O za telesno in duševno okrevanje otrok

V slovensko vojsko se ne navačijo otroci.

g) Identifikacija otrok, ki so jih prizadeli oboroženi spopadi in pomoč

UOIM ne vodi posebnih postopkov o otrocih, ki prosijo za mednarodno zaščito ali odraslih migrantov, glede na to, ali so jih prizadeli oboroženi spopadi. V primeru da imajo otroci prosilci psihične in vedenjske težave, pa imajo pravico do obiska pri zdravniku psihiatru in do psihosocialne oskrbe ter dostop do drugih programov. Odgovor vsebovan tudi v odgovoru na priporočilo št. 76.

ZMZ določa, da se ranljivim osebam s posebnimi potrebami v postopkih zagotavlja posebna nega, skrb in obravnava. Če gre za ranljivo osebo, ki potrebuje posebna jamstva v postopku, se oceni v okviru zdravniškega pregleda oziroma kadar koli kasneje v postopku mednarodne zaščite. Pri tem se oceni tudi narava teh potreb. Prosilcem, ki potrebujejo posebna jamstva v postopku, se zagotovi ustrezna podpora, da lahko uživajo pravice in izpolnjujejo obveznosti v zvezi s postopkom mednarodne zaščite. Največja korist otroka je primarna skrb pri obravnavi mladoletnikov (odgovor na priporočilo št. 29). Mladoletnikom, ki so bili žrtve kakršnih koli zlorab, zanemarjanja, izkoriščanja, mučenja ali krutega, nečloveškega in ponižujočega ravnanja ali so trpeli zaradi oboroženih spopadov, se omogoči dostop do rehabilitacije ter zagotovi, da se po potrebi organizira ustrezno psihološko zdravljenje in zagotovi strokovno svetovanje.

Odgovor na priporočilo št. 76

Otrokom, ki v RS prebivajo nezakonito, imajo status prosilca za mednarodno zaščito ali status osebe z mednarodno zaščito, se zagotavlja nastanitev v javnih dijaških domovih. MBS so nastanjeni v Dijaškem domu Postojna, kjer jim je zagotovljena 24 urna oskrba. V letu 2019 je bilo nastanjenih 84 MBS. Zagotovljeno jim je izobraževanje, pomoč pri vključevanju v družbo, pomoč pri učenju, učenje slovenskega jezika, prostočasne dejavnosti, izleti, včlanitev v lokalno knjižnico, druženje z lokalnim prebivalstvom idr. MBS je na voljo svetovanje, kot tudi psihološka ali psihiatrična pomoč v okviru ustreznih služb. Vsaki osebi s priznanim statusom se dodeli svetovalec za vključevanje, s katerim pripravita osebni integracijski načrt, in zagotovi nastanitev v eni od integracijskih hiš. Za hitrejše vključevanje so osebe s priznano mednarodno zaščito upravičene do različnih programov, najpomembnejši je tečaj slovenskega jezika. Izvajajo se tudi različni projekti (Tabela 83).

UOIM, MNZ, MDDSZ, Policija, MP, enajst sodelujočih NVO in UNHCR so leta 2020 podpisali prenovljene Standardne operativne postopke za preprečevanje in ukrepanje v primerih spolnega nasilja ter nasilja na podlagi spola nad osebami, ki so obravnavane po določbah ZMZ. Z dokumentom se želi osebami z izkušnjo spolnega nasilja in nasilja na podlagi spola zagotoviti varnost, preprečiti stopnjevanje nasilja, zmanjšati ter odpraviti posledice nasilja in okrepiti njihovo moč (Tabela 66).

Odgovor vsebovan tudi v odgovoru na vprašanje 67 c) in 72 d).

h) Otroci obtoženi za vojne zločine

Noben otrok ni bil obtožen za vojne zločine, ki so bili storjeni ob njihovem naboru ali uporabi v vojaških spopadih.

ANNEX

(v prilogi)